ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Економічний факультет
Кафедра банківського і страхового бізнесу

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної (магістерської) роботи

на тему:

“КРЕДИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ”

Виконала:
студентка 6 курсу, групи ЕкбМ-61с
ОП “Банківський бізнес і фінансові технології”
Купчак Марія Олександрівна

Керівник:
Іршак Олеся Степанівна
кандидат економічних наук, доцент

Рецензент:
Козик Наталія Володимирівна
директор контакт-центру
АТ “Кредобанк”

Львів – 2022

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Факультет_____економічний_____
Кафедра_____банківського і страхового бізнесу_____
Освітній ступінь_____магістр_____
Галузь знань_____07 «Управління та адміністрування_____
(шифр і назва)
Спеціальність _____072 «Фінанси, банківська справа та страхування»_____
(шифр і назва)
Освітня програма _____«Банківський бізнес і фінансові технології»___
(шифр і назва)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри банківського і страхового бізнесу
_____
"____" _____ 20___ р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (МАГІСТЕРСЬКУ) РОБОТУ СТУДЕНТА

Купчак Марія Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи «Кредитна діяльність банків та її вплив на розвиток реального сектору економіки України»
_____
_____

керівник роботи к. е. н., доцент Іршак Олеся Степанівна ,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені Вченою радою факультету від "15" грудня 2020 року № 8
2. Строк подання студентом роботи ____01.12.2022 р.
3. Вихідні дані до роботи монографії, наукові статті, законодавство України, дані з офіційного сайту Національного банку України, інформаційні ресурси мережі Інтернет
_____
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
Теоретико-методологічні основи дослідження кредитної діяльності у реальному секторі економіки
Аналіз банківської кредитної діяльності у реальному секторі економіки України
Перспективи розвитку банківської кредитної діяльності у реальному секторі економіки України
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) рисунки, таблиці

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1.	Іршак О.С, к.е.н., доцент	10.09.2022	10.09.2022
2.	Іршак О.С, к.е.н., доцент	10.10.2022	10.10.2022
3.	Іршак О.С, к.е.н., доцент	05.11.2022	05.11.2022

7. Дата видачі завдання ____20.09.2022_____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної (магістерської) роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної (магістерської) роботи	вересень 2022 р.	виконано
2.	Затвердження завдання і складання календарного плану виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи	вересень 2022 р.	виконано
3.	Написання першого (теоретичного) розділу роботи	вересень 2022 р.	виконано
4.	Подача керівнику першого розділу роботи на перевірку	01 жовтня 2022 р.	виконано
5.	Збирання матеріалу для написання другого розділу роботи	жовтень 2022 р.	виконано
6.	Написання другого розділу	жовтень 2022 р.	виконано
7.	Подання керівнику другого розділу роботи на перевірку	жовтень 2022 р.	виконано
8.	Розробка пропозицій і рекомендацій для написання третього розділу	4-5 листопада 2022 р.	виконано
9.	Написання третього розділу роботи	листопад 2022 р.	виконано
10.	Подання керівнику третього розділу роботи на перевірку	листопад 2022 р.	виконано
11.	Написання вступу і загальних висновків та пропозицій до кваліфікаційної (магістерської) роботи	листопад 2022 р.	виконано
12.	Оформлення кваліфікаційної (магістерської) роботи	18-19 листопада 2022 р.	виконано
13.	Подання кваліфікаційної (магістерської) роботи керівнику на рецензування	25-26 листопада 2022 р.	виконано
14.	Рецензування кваліфікаційної (магістерської) роботи	30 листопада 2022 р.	виконано
15.	Попередній захист	3 грудня 2022 р.	виконано
16.	Зовнішнє рецензування кваліфікаційної (магістерської) роботи	7-8 грудня 2022 р.	виконано
17.	Подання роботи в ЕК (на кафедру)	10 грудня 2022 р.	виконано
18.	Захист роботи в ЕК	20-21 грудня 2022 р.	виконано

Студент _____ **Купчак М.О.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Іршак О.С.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Купчак М. О. Кредитна діяльність банків та її вплив на розвиток реального сектора економіки України.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня “Магістр” спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа та страхування” освітньої програми “Банківській бізнес і фінансові технології”. – Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2022.

Розкрито сутність, види та функції кредитної діяльності банківських установ. Визначено основні методи дослідження кредитної діяльності банківських установ в Україні. Проаналізовано систему правового регулювання кредитної діяльності банків в Україні. Здійснено аналіз банківської кредитної діяльності у реальний сектор економіки України. Досліджено основні проблеми розвитку кредитної діяльності банків та визначено основні напрями удосконалення. Подано рекомендації щодо впровадження іноземного досвіду кредитної діяльності банківських установ в Україні.

Ключові слова: банк, кредитна діяльність, реальний сектор економіки, кредитні ризики, проблемна заборгованість, корпоративний сектор.

ANNOTATION

Kupchak M. O. Credit activity of banks and its impact on the development of the real sector of the Ukrainian economy.

Qualification work for obtaining the educational degree "Master" of specialty 072 "Finance, banking and insurance" of the educational program "Banking business and financial technologies". - Ivan Franko National University of Lviv of the Ministry of Education and Science of Ukraine - Lviv, 2022.

The essence, types and functions of credit activities of banking institutions are revealed. The main methods of research of credit activity of banking institutions in Ukraine are determined. The system of legal regulation of credit activity of banks in Ukraine is analyzed. The analysis of bank lending activities in the real sector of the Ukrainian economy is carried out. The main problems of development of credit activity of banks are investigated and the main directions of improvement are determined. Recommendations on the introduction of foreign experience of credit activity of banking institutions in Ukraine are given.

Keywords: bank, credit activity, real sector of economy, credit risks, bad debts, corporate sector.

ЗМІСТ

ВСТУП……..…..…..4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ …….....7
1.1. Сутність кредитної діяльності банків та методи її дослідження…….7
1.2. Види та функції кредитної діяльності банків……..12
1.3. Нормативно-правове регулювання кредитної діяльності вітчизняних банків в реальному секторі економіки ……...17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОЇ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ……..……22
2.1. Особливості та етапи розвитку банківської кредитної діяльності у вітчизняній економіці……..…..22
2.2. Аналіз кредитної діяльності банківських установ в реальному секторі економіки ……..……...30
2.3. Оцінка регіональної кредитної діяльності банків…….....37
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ …….....42
3.1. Напрями удосконалення кредитної діяльності банків в Україні 42
3.2. Методи мінімізації кредитного ризику вітчизняних банківських установ …….47
3.3. Зарубіжний досвід розвитку банківського кредитування реального сектору економіки та його застосування в Україні …….....52
ВИСНОВКИ……...56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….59
ДОДАТКИ…….64

ВСТУП

В теперішньому часі економічне становище в країні напряму залежить від функціонування банківського сектору економіки. Банківське кредитування вважається одним із векторів рушійної сили економічного зростання за рахунок фінансування реального сектору економіки. Саме тому правильне розуміння сутності кредитної діяльності, її принципів, функцій, напрямів удосконалення кредитної діяльності та її впливу на розвиток економіки країни потребує додаткового вивчення.

Вивченням сутності поняття "кредитної діяльності банківських установ" та її дослідженням займалися такі вітчизняні вчені як С. О. Маслова, Б. С. Івасів, С. К. Реверчук, О. С. Іршак, М. І. Крупка, О. Д Вовчак, О. М. Полінкевич, та інші, праці, яких використано в даній роботі. Інформаційну базу дипломної роботи становлять нормативно-законодавчі акти України, аналітичні та статистичні дані Національного банку України, наукові публікації вітчизняних авторів. У роботі також використано дані періодичних видань та інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Незважаючи на те, що дослідженням поняття сутності "кредитної діяльності банківських установ" займалися багато українських вчених, але єдиного твердження на сьогоднішній день не існує. На розвиток кредитної діяльності впливає багато факторів, які є змінами відповідно до певних кризових явищ в економіці та в країні загалом. Тому необхідно детальніше дослідити природу кредитної діяльності банків та який саме вплив вона здійснює на економіку країни.

Метою магістерської роботи є теоретичне і практичне обґрунтування кредитної діяльності банківських установ та її вплив на реальний сектор економіки України.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі основні завдання:

— розкрити теоретичні основи кредитної діяльності, визначити її основні види та функції;

дослідити нормативно-правове регулювання кредитної діяльності банківських установ в Україні;

— визначити основні етапи розвитку кредитної діяльності та її особливості в конкретний період;

— здійснити аналіз користування кредитними ресурсами банківських установ в реальному секторі економіці;

— визначити основні проблеми та обґрунтувати можливі напрями удосконалення кредитної діяльності в Україні;

— дослідити зарубіжний досвід кредитної діяльності банків та можливості його застосування в Україні.

Об’єктом дослідження є кредитні відносини банківських установ в реальному секторі економіки.

Предметом дослідження є особливості впливу кредитної діяльності банківських установ на розвиток реального сектора економіки України.

У роботі використано сукупність різних методів наукового пізнання: методи аналізу та синтезу, узагальнення, порівняння, статистичний, графічний та табличний.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

— уточнено визначення понять “кредитної діяльності” як діяльність різних суб’єктів господарювання, в тому числі і держави, яка спрямована на надання коштів або ж інших ресурсів у тимчасове користування коштів; “кредитної діяльності банківських установ” як одна із найризикованіших та найприбутковіших діяльність банку, яка полягає в надані фінансових ресурсів позичальнику у тимчасове користування на загальних принципах кредитування;

— набули подальшого розвитку запропоновані напрями щодо удосконалення кредитної діяльності банків, застосування можливого зарубіжного досвіду, що дасть змогу покращити кредитну діяльність та розширити спектр кредитних продуктів для реального сектору економіки.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі магістерської роботи описується сутність та принципи кредитної діяльності, розкрито основні класифікаційні ознаки, види та її функції, а також визначено нормативно-правове регулювання кредитної діяльності банківських установ в Україні.

Інформацію про особливості розвитку кредитної діяльності банківських установ з моменту незалежності України, аналіз кредитної діяльності банків в реальному секторі економіки в Україні та в окремих регіонах містить другий розділ дослідження.

Третій розділ роботи визначає основні проблеми та розкриває можливі перспективи удосконалення кредитної діяльності банківських установ. Досліджено основні напрями мінімізації кредитного ризику, а також розглянуто зарубіжний досвід кредитної діяльності та можливість застосування його в Україні.

Загальний обсяг магістерської роботи складається з 65 сторінок, основна частина якої складає 54 сторінки. Робота містить 2 таблиці, 10 рисунків та 1 додаток. Список використаних джерел містить 42 найменувань на 3 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

1.1. Сутність кредитної діяльності банків та методи її дослідження

Ефективне функціонування банківської системи суттєво впливає на економічний розвиток країни. У світовій практиці доведено, що більшу частину банківського прибутку становить кредитування фізичних та корпоративних осіб. В той же час кредитна діяльність вважається однією із найризикованіших операцій банку. Кредитування банківських установ позитивно впливає не тільки на діяльність банку, а й на економіку всієї держави, зокрема на обсяги ВВП, що у свою чергу збільшує продаж товарів та послуг.

Будучи предметом багатьох наукових досліджень і різноманітних дискусій, поняття «кредит» здається добре відомим і зрозумілим для кожного з нас. Однак, незважаючи на часте використання цього поняття, єдиного розуміння його природи та змісту на сьогодні немає. Жоден із науковців на сьогоднішній день не може розкрити повну сутність цього поняття. Також варто зазначити, що кожний дослідник трактує його по-своєму, а це пов’язано з тим, що одна група авторів співставляє кредит із цінністю, яка надається одним економічним суб’єктом у тимчасове користування іншому. За таким підходом основна увага звертається на економічний зміст кредиту та його правову форму. На противагу, інша група авторів розглядає кредит, як певний вид економічних відносин, які функціонують у суспільстві.

Кредит – головний інструмент для здійснення кредитної діяльності комерційного банку. Тема аналізу кредитної діяльності комерційних банків відображена у праці групи авторів під керівництвом С.К. Реверчука «Гроші та кредит». Автори подають поняття кредиту як тимчасово вільної суми грошових коштів, що надається банком позичальнику на умовах поверненості, строковості, платності забезпеченості та цільового характеру використання.

Наголошується, що банківський кредит надається у грошовій формі і у межах сформованих ресурсів [35].

Видатний український професор Б. С. Івасів зазначає, що кредит – це є економічні відносини, які утворюються між кредитором та позичальником внаслідок перерозподілу вартості на основних принципах кредитування [12].

С. О. Маслова, О. А. Опалов у своїх працях стверджують, що кредит – це фінансові відносини, які виникають між суб'єктами кредитного процесу і тривають від початку отримання позики позичальником, сплати та до повного повернення боргу з нарахованими відсотками [19].

Термін "кредит" в економічному словнику трактується як рух банківського капіталу в послідовній зміні його стадій, під час яких накопичені фінансові ресурси перетворюються на капітал.

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що: «банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми» [25].

На нашу думку, кредит — це ті кошти або матеріальні цінності, які є надані кредиторами позичальникам у процентне користування протягом певного строку з обов'язковою умовою повернення боргу.

Кожна банківська установа відповідно до своєї специфіки роботи та тактики проводить свою кредитну політику, завдяки якої визначаються основні завдання, цілі та інструменти кредитної діяльності.

Владичин У. В. у своїх працях зазначає, що кредитна політика банку визначає основну стратегію банківської установи, яка полягає у використанні вільних коштів банку задля надання клієнтам кредитних коштів на основних принципах кредитуванню [1].

В економічній теорії єдиної думки щодо визначення терміну "кредитної діяльності" також не існує, кожний науковець, економіст трактує це поняття по-

своєму. Зокрема, Волохов В. І вважає, що кредитна діяльність здійснюється тільки за отримання прибутку, реалізовуючи різні кредитні послуги та продукти.

Професор Крупка М. І. [17] розглядає кредитну діяльність як економічну категорію, яку слід розуміти як особливу форму цивільно-правових відносин у фінансовій сфері.

Ми вважаємо, що кредитна діяльність – це діяльність різних суб'єктів господарювання, в тому числі і держави, яка спрямована на наданні коштів або ж інших ресурсів у тимчасове користування коштів.

Кредитна діяльність, як і будь-яка інша діяльність базується на загальних обов'язкових принципах, до яких належить: платність, строковість, повернення, цільове призначення та забезпечення кредиту. Платність, строковість та повернення кредитування полягає в тому, що позичальник повинен вчасно повернути основну суму боргу та відсотки за користування кредитними коштами кредитору. Принцип забезпечення означають те, що кредит надається під заставу рухомого та нерухомого майна, як засіб гарантії виплати позики. За використання коштами на досягнення певних цілей, які зазначені в кредитному договорі, відповідає принцип цільового призначення.

До основних суб'єктів кредитної діяльності належать позичальник та кредитор. Кредитори – це ті особи, які володіють вільними грошовими коштами і передають їх у тимчасове використання. Кредиторами можуть бути не тільки банки, а й інші кредитні установи, різні організації та підприємства, установчі ограни та держава в особі органів державної влади і органів місцевого самоврядування. Позичальниками вважаються ті особи, які потребують додаткові кошти та для їх тимчасового користування звертаються до кредиторів з обов'язковою умовою повернення цих коштів та відсотків за користування ними.

Об'єктом кредитної діяльності вважають то майно або ту цінність, яка передається у тимчасове користування позичальнику від кредитора. Об'єкт кредитної діяльності залежить від виду кредитування, це може бути самі

кошти, рухоме майно (обладнання, транспортні засоби, виробничі технології), капітальні витрати на реконструкцію, а також нерухоме майно (земельні ділянки, будинки).

Під кредитною діяльністю банку розуміють те, що суб'єктом даної діяльності є комерційний банк, який надає у тимчасове користування кошти або різні обладнання та виробничі технології позичальнику.

Серед найбільш відомих українських науковців, які досліджували кредитну діяльність банку відокремлюють: Полінкевич О. М, яка у своїх працях зазначає, що кредитна діяльність банків – це елемент ідеології банківської справи, яка керує процесом видачі кредиту, здійснює контроль за кредитним портфелем і частками в ньому проблемним та непрацюючих кредитів [22].

Вовчак О. Д. вважає, що кредитна діяльність банків – це сукупність певних заходів банківських установ в процесі кредитування задля досягнення початкового банківського планування [2] .

На нашу думку, банківська кредитна діяльність є одна із найризикованіших та найприбутковіших діяльність банку, яка полягає в надані фінансових ресурсів позичальнику у тимчасове користування на загальних принципах кредитування.

До основних методів дослідження кредитної діяльності зачисляють: метод аналізу та синтезу, узагальнення, порівняння, статистичний метод, графічний та табличний.

Аналіз — це розкладання цілої системної категорії на складові елементарні частини (ознаки, властивості, види) задля детального їх вивчення та дослідженя. Метод синтезу полягає в тому, що тут відбувається протилежний процес – з'єднання різних компонентів, елементів в єдине ціле. В даній роботі ми зможемо на основі цих методів провести аналіз кредитної діяльності, її основну динаміку, аналіз простроченої заборгованості, регіональний розподіл кредитної діяльності в реальний сектор економіки.

Метод узагальнення дозволяє об'єднати об'єкти за певними схожими ознаками, властивостями, або іншими характеристиками. Цей метод дозволяє

здійснити такий певний перехід від одиничного до загального чи від менш загального до більш загального знання. За допомогою цього методу при досліджені видів кредитної діяльності, ми зможемо визначити її основні класифікаційні ознаки.

Одним із важливих методів кредитної діяльності є метод порівняння. На основі статистичних даних здійснюється оцінка схожості чи розбіжності досліджених об’єктів за певними ознаками, властивостями чи особливостями розвитку їх. У даній роботі ми зможемо здійснити порівняння динаміки кредитної діяльності в реальний сектор економіки в окремих регіонах та дослідити використання методів для мінімізації кредитного ризику.

За допомогою статистичного методу відбувається збір основної інформації з статистих даних та офіційних джерел про кредитну діяльність банківських установ за певний аналізований період. В загальному даний метод використовується для того, щоб можна побачити певні зміни, які відбувалися або ж їх передбачати чи спрогнозувати. В роботі ми використовуємо стастичні дані Націольного банку України та статистичні дані комерційних банків.

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлятися у вигляді таблиць, а основна динаміка та аналіз об’єкта дослідження та інших компонентів схематично зображують за допогомогою графіків та діаграм, що можна буде побачити в наступних розділах роботи. Тому в даній роботі також використовуються графічний та табличний методи.

Таким чином, можна зробити висновок, що вищезгаданні методи допоможуть нам у вивченні кредитної діяльності та дослідженні її розвитку.

Отже, кредитна діяльність – це діяльність банківської установи, яка полягає в наданні кредитних коштів позичальнику на основних принципих кредитування. Основна мета кредитної діяльності — це отримання прибутку від даної діяльності. Для дослідження кредитної діяльності використають основні методи: аналізу та синтезу, узагальнення, порівняння, статистичний метод, графічний та табличний.

1.2. Види та функції кредитної діяльності банків

В теперішній час банківській кредит вважається одним із основних інструментів у розвитку економіки. За умов нормальної реалізації кредитних відносин можливе збереження балансу між тимчасово наявними в суспільстві вільними коштами та ресурсами, що перерозподіляються за допомогою кредиту. Однією із основних діяльностей банку є кредитна, яка здійснюється задля фінансування певних інвестиційних цілей різних підприємств, організацій та державних установ, а також задля фінансування особистих потреб населення країни. В процесі здійснення кредитної діяльності банк відіграє важливу роль, оскільки економічні умови певного підприємства чи установи будуть залежати від здійснення кредитних функцій банку, тому що саме завдяки кредитним коштам відбувається поява нових підприємств чи фірм на певному ринку, що супроводжує збільшенню кількість робочих місць,а це у свою чергу позитивну впливає на економіку країни загалом.

Для майбутнього аналізу та дослідження банківської кредитної діяльності необхідно розглянути основні її види, а саме за якими критеріями здійснюють її поділ.

Існує безліч факторів за якими можна здійснювати поділ кредитної діяльності, але у світовій економіці на даний момент не існує єдиної класифікації банківських кредитів, оскільки розподіл їх залежить від багатьох економічних чинників та історично сформованих способів кредитування. Дослідивши та проаналізувавши праці вітчизняних економістів про вивчення кредиту, ми виділили основні класифікаційні ознаки, які найбільше розкривають різновиди кредитів і на основі яких, ми зможемо запропонувати основні класифікаційні ознаки кредитної діяльності банківських установ.

До основних класифікаційних ознак кредитів належать: за кількістю кредиторів, за цільовим використанням, за терміном повернення, за забезпеченням, за валютою надання, за характером використання (Додаток А). Якщо брати до уваги кредитора, як суб’єкта кредитних відносин, то банківські

кредити поділяються за кількістю самих кредиторів, зокрема це: кредити, надані однією банківською установою; кредити-консорціуми, надаються тимчасовим об'єднанням банків, особливістю таких кредитів є те, що кожний банк-кредитор бере на себе певні зобов'язання у видачі та у зворотності кредитних коштів; паралельні кредити, які надаються позичальнику двома або більше банками одночасно.

За останні роки статистика функціонування банківської кредитної діяльності показує, що корпоративні суб'єкти кредитних відносин зазвичай отримують кредитні кошти на купівлю необхідного обладнання, робочих матеріалів та сировини або ж отримують тимчасово кошти з майбутньою їх реалізацію у вкладення. Згідно цього випливає ще один критерій класифікації кредитної діяльності банків, який називається — за характером використання.

До одних із основних критерій в класифікації банківських кредитів займає цільове використання кредитних коштів. За цією класифікаційною ознакою виділяють кредити, які надані для застосування цих коштів у сфері виробництва, та кредитні кошти, які використовуються на особисті потреби населення.

За терміном повернення банківські кредитні продукти поділяються на:

— строкові — такі кошти надаються на визначений термін, який чітко зазначений в договорі. В разі несвоєчасного повернення коштів в обумовлений термін банк застосовує штрафні санкції до позичальника, які також прописані в кредитному договорі;

— прострочені кредити – характерною особливістю таких кредитів є те, що їх термін користування закінчився, але банк ще не отримав свої кошти та відсотки за користування ними;

— кредити до запитання — термін користування таких кредитів є необмежений, кошти повертаються кредитору за першою його вимогою;

— пролонговані кредити – це кредити, термін дії яких продовжився на аналогічний або ж вибраний період кредитором на прохання позичальника.

Одним із важливих факторів кредитивних відносин є його забезпечення, відповідно до цього виділяють кредити:

— які є забезпеченні заставою, тобто такі кредитні кошти позичальник може отримати тільки надавши майно або ж майнові права під заставу, як гарантія повернення боргу;

— гарантовані кредити — гарантом такого кредитування може виступати третя особа або її майно;

— бланкові кредити, які надаються без застави, при цьому банк перед видачею кредитних коштів обов'язково перевіряє фінансовий стан позичальника та кредитну історію.

Кредити також можна класифікувати за такою ознакою, як валютою надання кредиту:

— в національні валюті — позичальник отримує та повертає кредитні кошти у валюті гривня

— в іноземні валюті — в Україні комерційні банки можуть надавати позичкові кошти в іноземні валюті (зазвичай це типова валюта, як долар, євро, фунт, тощо) тільки юридичним особам. Фізичним особам видача валютних кредитів є заборонена.

— мультивалютні кредити — їхньою особливістю є те, що такі кредити ви можете отримати в одній валюті, а повернення здійснити в іншій.

Опрацювавши види кредитів в банківській установі, ми пропонуємо класифікувати кредитну діяльність за двома ознаками: за групами позичальників та строками здійснення.

Класифікацію кредитної діяльності банківських установ варто розпочати за суб'єктами їх отримання, себто за позичальниками, до головних яких належать :

— фізичні особи та фізичні особи-підприємці, які переважно отримають банківську позику на використання власних потреб;

— юридичні особи — це можуть бути різні підприємства, організації, установи та фірми;

— банківські установи — надання кредитних коштів іншому комерційному банку на основних принципах кредитування;

— державні органи влади.

— За терміном використання кредити поділяються на:

— короткострокові – такі кредити надаються терміном до одного року на поточні потреби, які пов’язані з фінансовими труднощами;

— середньострокові кредити характеризуються тим, що термін користування такої позики становить до трьох років і зазвичай їх використання спрямоване на придбання технічного устаткування, обладнання, рухомого та нерухомого майна.

— довгострокові – це кредити, які надаються на термін понад три роки і обов’язковою умовою отримання такого кредиту є наявність забезпечення.

Багатоаспектність та трудність соціально-економічної природи кредитних відносин найширше відображається у функціях кредиту. Варто зазначите те, що визначення основних функцій кредиту викликало багато суперечностей серед науковців, як і визначення самої сутності кредиту.

В економічні літературі зазвичай виділяють три основні функції кредиту: емісійну, перерозподільчу та контрольну-стримулюючу. Розглянемо детальніше, як саме вони проявляють у кредитних відносин.

Емісійну функцією вважають основною у кредитних відносинах, вона базується на функції грошей як засобу платежу, тобто здійснюється використання кредитних коштів задля погашення боргових зобов’язань. За допомогою кредиту здійснюється сама емісія грошей засобу платежу. Емісійна функція добре відображається як у банківському так і в комерційному кредитах. Також ця функція тісно переплітається з наступною важливою функцією кредиту — перерозподільчою.

Сутність перерозподільчої функції полягає в тому, що завдяки кредиту здійснюється перерозподіл коштів, які ґрунтуються на основних принципах кредитної діяльності. Відповідно до цієї функції в кредитній діяльності банку відбувається трансформація накопичувального капіталу в позичковий. Ті кошти, які банк акумулював від юридичних та фізичних осіб, використовуються на фінансування у найбільш пріоритетні сфери економіки та домогосподарств, які мають потребу у кредитних коштах для їхнього функціонування.

Контрольно-стимулююча функція кредиту полягає в тому, що банківська установа в якості ролі кредитора здійснює контроль за виконання умов по кредитному договору. Це означає, що позичальник повинен вчасно здійснювати оплату по кредитному договору, використовувати кредитні кошти згідно їх призначення.

А. Гальчинський у своїх працях, окрім вищезазначених функцій, виділяє ще такі [3]:

— функція прискорення концентрації капіталу за рахунок використання цінних паперів, у вигляді акцій та облігацій, корпоративної форми власності, що нині лідирує в соціально-економічній системі;

— функцію грошового обслуговування кругообігу капіталу у відтворювальному процесі , яка передбачає накопичення та реінвестування тимчасово нереалізованого капіталу за рахунок кредитного процесу.

Дані функції, які є вище згадані науковці відносять їх до економічних функцій кредитивної діяльноісті, але також зазначають, що кредит як соціально-економічне явище також виконує і соціальні функції. До основних соціальних функцій кредитивної діяльності О. Євтух відносить функцію взаємодопомоги [9]. Суть цієї функції полягає у бажанні допомагати необхідними ресурсами потребуючим в цьому на основних ринкових законах і нести вигідний характери для двох сторін кредитних відносин.

Відповідно до цього можна зробити висновок, що кредит відіграє важливу роль в діяльності банківської установи і вважається одним із

важливих інструментів забезпечення ефективного розвитку економічного сектору країни.

1.3 Нормативно-правове регулювання кредитної діяльності вітчизняних банків в реальному секторі економіки

Ефективність банківського сектору України першочергово залежить від банківського законодавства. Конституція України як основний законодавчий документ, відповідно до якого визначаються ґрунтовні норми правових відносин банківської системи. Згідно до основних положень та принципів Конституції України відбувається прийняття та затвердження законів та нормативно-правових актів.

Національний банк України, Верховна Рада України, Кабінет міністрів України та банківські установи є провідними інституціями, які регламентують кредитну діяльність в Україні.

Законодавче та нормативно-правове забезпечення кредитування в Україні здійснюється на підставі:

— Цивільного кодексу, Господарського кодексу України, а також деяких розділів Кримінального кодексу України, в яких згадаються про регулювання банківських відносин;

— спеціальних законодавчих актів, таких як Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України “Про Національний банк України”, Закон України «Про заставу», «Про іпотеку», «Про іпотечні облігації», «Про споживче кредитування», «Про організацію формування та обігу кредитних історій», «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень»;

— Положень та Постанов прийнятих Верховною Радою України, Національним банком України та Кабінетом міністрів України;

— інструкції, роз’яснення та коментарі до нормативно-правових документів;

— внутрішньобанківських положень, документів та статутів.

У Цивільному кодексі України є більше 60 статей, що здійснюють регулювання певних операцій у банківській установі, в першу чергу є зазначена інформація про відкриття рахунків, процес кредитування та інші послуги. Завдяки Господарському кодексу України визначається організаційно-правова форма правовий статус банківської установи. У Кримінальному кодексі України є зазначена інформація про кримінальну відповідальність у разі виконання незаконної діяльності, шахрайських дій або інших злочин, які пов’язанні із здійсненням банківської діяльності, зокрема кредитної [40].

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» юридична установа на підставі банківської ліцензії може здійснювати банківську діяльність в Україні та інші операції, які є зазначені в цьому документі. Цей Закон визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків [25].

У Законі України “Про Національний банк України” зазначається те, що основним Центральним банком України є Національний банк України, основними завдання якого є фінансова та цінова стабільність в Україні. Згідно цього Закону НБУ сприяє стабільності банківської системи, здійснює контроль та нагляд за виконання банківських зобов’язань пере клієнтами банку, визначає економічні нормативи. НБУ перевіряє ділову репутацію кінцевих бенефіціарів банку, забезпечує прозору структуру власності банку та здійснює ліцензування банківських установ [32].

Закон України «Про заставу» вступає в дію тільки в тому, коли при кредитних відносин виникає потреба у заставі як гарантія виконання кредитним зобов’язанням позичальника перед кредитором. В даному законодавчому акті міститься інформація про предмет застави, вимоги до неї, зміст та форми

договору застави, а також наслідки за невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою або ж вимог стосовно оформолення основної документації [27].

Закон України «Про споживче кредитування», визначає загальні правові та організаційні засади споживчого кредитування в Україні відповідно до міжнародно-правових стандартів у цій сфері [34].

У законодавстві України виділяють два основні документи, які регулюють іпотечні відносини, зокрема це Закон України «Про іпотеку» та Закон України «Про іпотечні облігації».

Закон України «Про іпотеку» визначає основні аспекти виникнення іпотечних відносин, предмет іпотеки та основні вимоги, які забезпечуються іпотекою, важливі умови складання та підписання іпотечного договору, страхування майна, а також підстави припинення іпотеки та правові наслідки порушення обов'язків іпотекодавця [30]. В даному законі також визнаючаться права та обов'язки іпотекодержателя та іпотекодавця.

У Законі України «Про іпотечні облігації» розкривається основний зміст поняття "іпотечні облігації", їх види, основні емітенти іпотечних облігацій, засади емісії та обігу іпотечних облігацій, вимоги до їх іпотечного покриття та умови виконання зобов'язань за іпотечними облігаціями. У Законі також зазначається інформація про особливості державного регулювання іпотечних облігацій [31].

Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» містить основні джерела формування кредитних історій, порядок збирання, зберігання та вилучення інформації з бюро кредитних історій, встановляє основні права суб'єктів кредитної історії, забезпечує захист інформації суб'єктів та нерозголошення її третім особам, також в Законі зазначається інформація про можливе застосування фінансових санкцій до бюро кредитних історій [33].

Закон України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» визначає правовий режим регулювання обтяжень рухомого майна, встановлених з метою забезпечення виконання зобов'язань, а також правовий

режим виникнення, оприлюднення та реалізації інших прав юридичних і фізичних осіб стосовно рухомого майна [26].

Задля стабільності банківської діяльності та вчасного виконання основних зобов'язань перед клієнтами банку Національним банком України було визначено основні економічні нормативи, які потрібно дотримуватися кожній банківській установі під час здійснення своє діяльності. Вимоги до економічних нормативів містяться в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 28.01.2001. До основних економічних нормативів відносять: нормативи капіталу (Н1 - мінімальний розмір регулятивного капіталу банку, Н2 - норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу банку, Н3 - норматив достатності основного капіталу банку), нормативи ліквідності (Н4 – норматив миттєвої ліквідності, Н5 – норматив поточної ліквідності та Н6 – норматив короткострокової ліквідності), нормативи кредитного ризику (Н7 - максимальний розмір кредитного ризику на одного позичальника, Н8 - норматив великих кредитних ризиків, Н9 - норматив максимального кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами), нормативи інвестування (Н11 - норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, Н12- норматив загальної суми інвестування) [13]. Встановлені НБУ нормативи відповідають рекомендаціям Базельського комітету із регулювання і методів нагляду за банками.

Відповідно до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями банківська установа визначає мінімальні розміри ризиків, які можуть виникнути під час здійснення кредитної діяльності задля зменшення проблемних та непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банку [28].

Положення про кредитний реєстр НБУ від 04.05.2018 було прийнято НБУ для того, щоб усі банківські установи могли надавати інформацію про позичальника до Кредитного реєстру [29].

Кожна банківська установа проводить свою кредитну політику, відновідно до якої банк приймає внутрішні положення та правила у здійсненні

кредитної діяльності, а саме видачі кредитних продуктів, їх розмірів, відсоткових ставок, розмірів кредитного ризику та його мінімізації, використання основних інструментів в управлінні даним ризиком. Основним документом, які підтверджує кредитні відносини між позичальником та банком є кредитний договір, в якому міститься вся інформація про умови отримання та виплати боргу. Зміст кредитного договору також індивідуально приймається кредитним комітетом банківської установи.

Отже, можна зробити висновок, що законодавча та нормотивно-правова база банківсьої системи, а саме кредитної діяльності в Україні потребує вдосконалення та сучасних змін задля її розвитку. На даний час, покращення законодавчої бази це непершочергове завдання провідних інституцій, які регламентують кредитну діляьність в Україні, але в майбутньому передбачаються певні доповнення та позитивні зміни в законодавстві.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОЇ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1 Особливості та етапи розвитку банківської кредитної діяльності у вітчизняній економіці

Ефективність діяльності банківської системи країни досить суттєво впливає на її економічний розвиток. Водночас під діянням загального процесу глобалізації банківська кредитна діяльність займає одну із визначальних ролей у функціонування банківської галузі держави, оскільки з однієї сторони завдяки її здійсненню відбувається пришвидшення розвитку економіки, а з іншої — можуть появитися загострені явища, які спричинять виникнення різного роду криз в економіці країни. З розвитком банківського сектору країни відбувається відповідні зміни і в самій кредитній діяльності, які зазвичай є спричинені різними макроекономічними чинниками, політичним, соціальним та воєнним становищами в країни. Протягом останнього десятиліття кредитна діяльність банківських установ змінювалася в позитивну сторону, що свідчить зростання користування кредитними продуктами серед населення та корпоративного сектору.

Перед тим, як дослідити періодизацію банківської кредитної діяльності, визначимо, які основні фактори впливають на її розвиток. Як уже зазначалося раніше, що основний чинник, який впливає на розвиток цього сектору це макроекономічні показники, зокрема це рівень інфляції, рівень безробіття в країни, зміна облікової ставки НБУ, рівень ВВП та курс національної валюти. Відповідно до цього чинника визначається відсоткові ставки при кредитуванні, які комерційні банки пропонують своїм клієнтам. Від законодавчо-правової та нормативної бази залежить саме функціонування кредитної діяльності банків, яке, на жаль, є не досить розвинене порівняно з європейськими країнами.

Воєнна ситуація в Україні вважається на сьогоднішній день одним із основних чинників від якого залежить розвиток банківського сектору країни.

Під час повномасштабної війни кредитна діяльність банківських установ зазнала багато негативних наслідків, що у свою чергу спричинило збільшення проблемних та непрацюючих кредитів, а також тимчасове припинення здійснення кредитної діяльності серед системно-важливих банків країни, що у свою чергу дуже погано впливає і на економіку країни загалом.

З моменту незалежності України банківське кредитування пройшло всі етапи його активного розвитку та гальмування. Протягом останніх десять років відбувається суттєві зміни в банківського секторі економіки, а зокрема і в кредитуванні, що позитивну впливають на його розвиток.

Загалом можна виділити сім основних етапів розвитку в кредитній банківській діяльності, після яких відбувалися певні зрушення та зміни в її діяльності, як на законодавчому, так і на економічному рівні.

Перший етап (1991-1995 рр.) — поява та формування процесу кредитування в українських банківських установах. Цей етап пов’язаний з початком незалежності України, де відбувалося зародження банківської системи країни, яка функціонувала без відповідних законодавчо-правових актів та нормативної бази. В той момент в країні не було також затвердженої єдиної національної валюти. На цьому початковому етапі відбувалося лише зародження банківської системи нової незалежної країни та вивчення усіх аспектів кредитування, а саме його здійснення, можливих кредитних ризиків та інструментів їх уникнення [21]. Протягом даного періоду обсяг виданих кредитів був незначний. Показник загальної суми виданих банками кредитами в економіку країни за даними Національного банку України у 1992 році збільшився приблизно у 27 разів порівняного з 1991 роком, після чого в кожному наступному році ця динаміка збільшувався приблизно в 3 рази за попередній. Варто зазначити, що майже усі кредити, які видані банківськими установами, були проблемними, оскільки більша частина позичальників їх не повертала. На той час в країні панувала нестабільна економічна ситуація, відбулося зниження рівня інфляції, тому і відбувалися зміни у відсоткових

ставках за кредитами. Якщо брати то уваги даний період часу, то середньозважена відсоткова ставка кредитування за рік була приблизно 201%.

Другий етап (друга половина 1995-1999 рр.) — до особливостей цього етапу можна віднести: проведення грошової реформи та затвердження національної валюти гривні в Україні та введення її в обіг як основний засіб платежу. У зв'язку з критичної ситуацією виданих кредитів, які не були повернуті у великій кількості вітчизняним банкам, Національний банк України затвердив певний перелік основних законодавчих актів, які регулювати успішне функціонування кредитної діяльності на банківському ринку, зокрема Правлінням НБУ у вересні 1995 році було затверджено Положення «Про кредитування», відповідного до якого регулюються відносини між суб'єктами кредитної діяльності та також міститься інформація про основні засади кредитування.

Таблиця 2.1.

Обсяг наданих кредитів банками суб'єктам господарювання та фізичним особам протягом 1995-1999 рр**.** [38].

Період	Кредити (млн. грн.)	
	Суб'єктам господарювання	Фізичним особам
1995 р.	3942,69	135
1996 р.	5252	200
1997 р.	6950,06	345
1998 р.	8344,18	528,89
1999 р.	11101,22	686,08

Згідно даного аналізу (табл. 2.1.) бачимо, що обсяг кредитів виданих суб'єктам господарювання суттєво переважав в динаміці кредитування порівняно з кредитами, які надані населенню, що у свою чергу позитивно впливало і на економіку країни. Якщо аналізувати в даному періоді частку наданих кредитів в економіку країни, то більшість кредитів було видано нефінансовому сектору економіки. Так, у 1998 році загальна сума кредитних коштів, які отримали нефінансові корпорації становила 8070 млн. грн., в той же час ця у фінансовому секторі економіки становила лише 89 млн. грн.,

домашні господарства – 687 млн. грн. та некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства — 27 млн. грн..

Для третього етапу є характерний період з 2000 р. до першої половини 2008 р., в якому відбувається розвиток кредитування, у зв'язку з розширенням та покращенням банківського законодавства здійснюється збільшення в банківського секторі іноземного капіталу і відповідно залученню міжнародних інвестицій від іноземних партнерів. Від 07.12.2000 р вступив в силу Закон України «Про банки і банківську діяльність», в якому зазначено основні засади регулювання банківської системи. З 2002 року відбувається зростання кредитування серед фізичних осіб і ця динаміка було висхідною протягом усього терміну даного етапу. Протягом 2002 року частка кредитів населенню країни становила 5%, у 2004 році — 13,5%, у 2007 році — 28,87%, а у 2008 році цей показник досягнував свого максмимального значення 38,21%. Висхідну тенденцію зростання обсягів кредитування протягом аналізованого періоду можна побачити на рис. 2.1. До основних чинників, які спричинили такий попит на кредитування, можна віднести: підвищення реальної заробітної плати протягом 2004 —2007 рр, цей показник у середньому збільшився на 16,5% за рік та стабільність валютного курсу [37]. Також варто врахувати те, що у звязку з прийнятими законодавчими та нормативно-правовими активами якість кредитного портфеля банку покращилася. Частка простроченої заборгованості за кредитом у 2003 році становила 3,61%, після чого цей показник з кожним роком знижувався, так станом на 01.01.2005 — 3,2%, 01.01.2006 — 2,2%, 01.01.2007 — 1,7%, а станом на 01.01.2008 ця частка становила лише 1,3%. В динаміці кредитів за терміном кредитування мали суттєве перевищення довготермінові кредити, протягом даного етапу їхня частка становила близько 40%, що позитивно впливало на діяльність банківської установи, і, незважаючи, на досить великий відсоток довгострокових кредитів, частка протермінової заборгованості не збільшувалося, що досить важливо для банку.

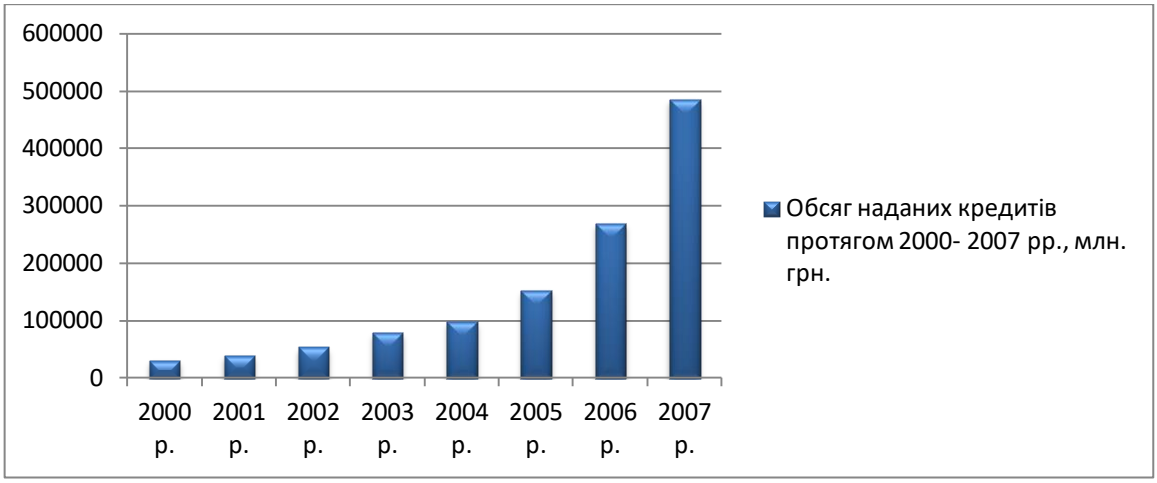

Рис. 2.1. Обсяг наданих кредитів протягом 2000-2007 рр. [38].

Четвертий етап (друга половина 2008 р. — 2013 р.) характеризується фінансовою-економічною кризою, яка розпочалася в другій половині 2008 році і мала негативний вплив на банківській сектор. Економічний стан країни суттєво погіршився, відбулося стрімке підвищення рівня інфляції — 22,3%, рівень ВВП у 2009 році знизився на 14% порівняно з попереднім роком. Відбулося скорочення обсягів зовнішньо-економічної торгівлі та промислового виробництва. Реальний сектор економіки мав потребу в капіталі задля стійкості макроекономічної ситуації в країні. З 2009 року в країні панує післякризовий період, в якому відбувається зменшення частки наданих кредитів населенню удвічі та скорочення обсягів кредитування для корпоративного сектору та домашніх господарств. Ситуація в країні поступово почала стабілізувалися і з 2012 відбулося зростання усіх показників. Детальніше можна ознайомитися з динамікою кредитування в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка кредитних портфелів банків та простроченої заборгованості за кредитами 2008-2013 рр. [38]

Назва показника	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Кредити надані, млн. грн	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	911 402
Кредити, що надані суб'єктам господарювання	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202	698 777
Кредити, надані фізичним особам	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775	167 773

Важке політичне становище в країні, революція Гідності, початок військових дій на сході України, незаконна анексія АР Криму це все є характерне для п'ятого етапу розвитку кредитної діяльності банківської системи, який діяв з 2014-2019 рр. Фінансові показники діяльності банківського сектору ставали від'ємними, загальна кількість банків на той момент в Україні скоротилася на 54%, також відбулося зменшення банків з іноземним капіталом у 1,5 рази, але на ринку почали з'являтися нові банківські установи з 100% іноземним капіталом, їх кількість зросла до 23 одиниць [7]. Протягом даного періоду динаміка виданих кредитних продуктів в банківському секторі економіки була нестабільною, з 2014 — 2016 роки відбулося зменшення цієї частки на 0,5%, за 2016 — 2018 рр. прослідковується тенденція зростання на 8,5%, а за 2018 — 2019 рр. ця частка знову зменшується на 7,21%. Через те, що ситуація в країні була доволі напруженої та нестабільному як на економічному рівні, так і на політичному, відбулася девальвація гривні, що спричинила погіршенню фінансового стану населенню, що зумовило збільшенню частки проблемних кредитів у кредитному портфелі банку з 21,1% у 2015 році до 48.4% у 2019 році. Проаналізуємо детальніше склад і структуру кредитів, наданих з 2014-2019 рр.

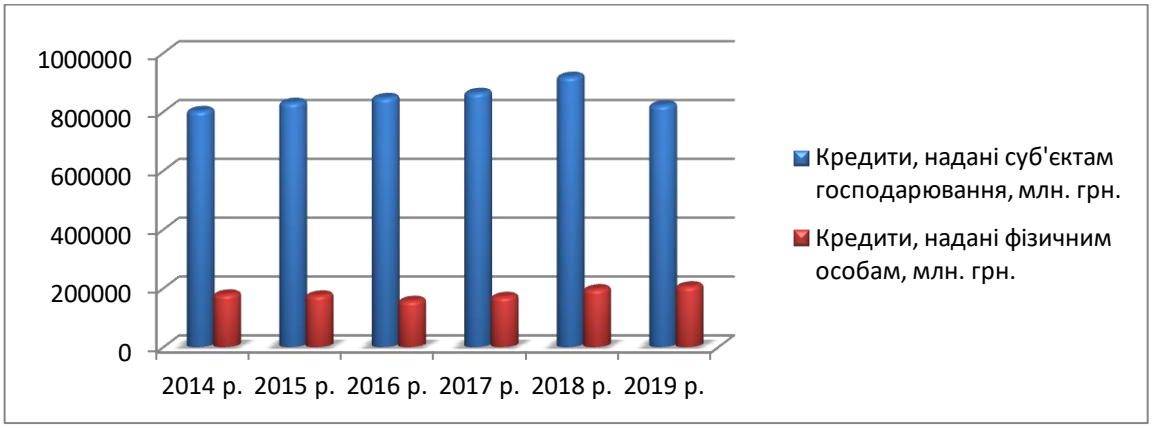

Рис. 2.2. Обсяг наданих кредитів протягом 2014-2019 рр. [38]

Згідно з даної статистика (рис. 2.2) ми бачимо, що основна частка припадає на кредитування корпоративного сектору, у 2015 році ця частка становила 82,26 %, у 2016 році – 84,21 %, у 2017 році – 83,38 %, у 2018 році – 82,14 %, у 2019 році – 79,18 %. Частка кредитів виданих населенню у 2019 році

зросла до 19,92%, в основному це були споживчі кредити і їх частка становила 81,74% у 2019 році, що на 15,1 % збільшилася з попереднім. З 2017 року відбувається збільшення обсягів виданих кредитів у національній валюти серед фізичних та юридичних осіб. Якщо у 2014 році частка кредитів у національній валюті у структурі виданих кредитів фізичним особам становила лише 44,85%, то у 2019 році цей показник збільшився майже удвічі і станови 81,82%. Така саме тенденція і прослідковується і у корпоративному секторі, у 2019 році цей показник становив 53,65%.

Шостий етап (2020 р. – до 24.02.2022 (початок повномасштабної війни на території України)). Протягом цього періоду банківська система України зазнала багато труднощів через пандемію Covid-19, що у свою чергу вплинуло на кредитну діяльність банків. Обсяг виданих кредитів населенню з початком пандемії суттєво скоротився, оскільки виникли проблеми з фінансовим станом самих позичальник через втрату або припинення роботи. З іншої сторони це стало причиною підвищення попиту кредитування зі сторони корпоративного сектору задля функціонування підприємства, виплати заробітної плати співробітникам. За даними НБУ станом на 01.09.2020 обсяг виданих кредитів становив 1 015,4 млрд грн, з яких частка кредитів наданих реальному сектору економіки– 77,4% загального обсягу, частка кредитів населенню країни становила 21,4% виданих кредитів та кредитування інших галузей склало більше 1% кредитного портфеля [38]. Варто зазначити, що банківська система швидко відновилася від коронокризи, банківські установи задля зменшення частки проблемних кредитів пропонували свої позичальникам різного роду програми реструктуризації та кредитних канікул. З метою підтримки та розвитку малого та середнього бізнесу урядом країни було затверджено Програму «Доступні кредити під 5-7-9%», що користувалися великою популярністю серед нефінансового сектору економіки. Так станом на січень 2021 було видано кредитів на загальну суму понад 17 млрд. грн. Ця програма діє і до сьогоднішнього часу. З середини 2020 року відбувається зростання роздрібного кредитування, особливо збільшуються обсяги виданих іпотечних

кредитів через зменшення відсоткових ставок та провадження державних програм. За даними НБУ за 2021 рік було видано понад 10,5 тис. іпотечних кредитів на загальну суму 8,9 млрд грн, який у 2,4 раза перевищував показник за 2020 рік [38].

Сьомий етап (з 24.02.2022 – до сьогодення), один із найважчих та непередбачених періодів у розвитку банківської системи та економіки країни загалом, оскільки основний чинник, який впливає на функціонування банківської системи країни це військові дії на території України. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну банківська система країни тримає фінансову оборону та продовжує працювати. НБУ прийнято ряд певних заходів задля функціонуванні банківської системи. Центральний банк України надав право кожному комерційному банку індивідуально приймати рішення про видачу кредиту або його припинення. Кредитна політика комерційного банку на разі спрямована на кредитування приватного сектору задля розвитку економіки країни, збільшення робочих місць. За даними НБУ станом на 01.09.2022 обсяг виданих кредитів корпоративному секторі зріс на 7%, що стосується кредитування фізичних осіб, то тут прослідковується спадна динаміка, обсяг скоротився на 2,5% за цей період [11]. В секторі реальної економіки найбільше здійснювалося кредитування агробізнесу за допомогою підтримки пільгових кредитів під 0% річних з гарантією від Уряду України. Якщо брати до уваги діючих позичальників банківської системи, то ту виникли певні труднощі, оскільки через воєнні дії в Україні близько 53 % населення залишились без роботи, а основні заощадження використають на свої першочергові потреби, що у свою чергу збільшило кількість проблемних кредитів в банку. Станом на 01.09.2022 частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі становить 30,8%. НБУ було прийнято рішення про запровадження кредитних канікул терміном на три місяці та не нарахування штрафних санкцій в разі невиконання умов по кредитному договору. На даний момент банківські установи пропонують діючим клієнтам банку також різні програми реструктуризація задля зменшення кредитного навантаження.

Таким чином, дослідивши основні етапи розвитку банківської кредитної діяльності, можна зробити висновок, що кредитна діяльність банківських установ пройшла усі основні початкові етапи свого зародження, функціонування та на даному моменті намагається рухатися в напрямку розвитку, як тільки це можливо зі сьогоднішньою реальністю. Для подальшого вдосконалення кредитної діяльності є важлива підтримка зі сторони держави в реалізації різних державних програм, а також покращення правої та законодавчо-нормативної бази в країни.

2.2. Аналіз кредитної діяльності банківських установ в реальному секторі економіки

Розвиток та ефективна діяльність реального сектору економіки в Україні на сьогоднішній день переважно здійснюється за рахунок позичкового банківського капіталу. Державна підтримка в банківському секторі при цьому відіграє важливу роль, оскільки використання державних інструментів здійснює стимулювання кредитної діяльності банку, що у свою чергу супроводжує розширенню доступних кредитних продуктів для нефінансових корпорацій, які мають потребу в додаткових коштах задля ефективного функціонування. З кожним роком відбувається збільшення державної підтримки в кредитуванні реального сектору економіки, а в основному це в ті види діяльності, які наповнюють найбільше бюджет країни. Протягом певного періоду прослідковується тенденція збільшення кредитування корпоративного сектору банківськими установами порівняно з кредитуванням населення. Скорочення обсягів кредитування фізичних осіб пов’язують із зменшення депозитної бази в банківських установах, нестабільним курсом та з погіршення стану платоспроможності позичальника. Частка кредитування корпоративного сектору протягом 2022 року становить 87% від загального обсягу. Отже,

розглянемо детальніше, як саме відбувався розвиток та зростання банківського кредитування нефінансовим корпораціям за останні роки.

Нестабільна економічна та політична ситуація в Україні у 2014-2015 рр. негативно вплинула на розвиток банківської системи України та спричинила спад довіри населення та корпоративного сектору до банківських установах. Так, у 2014 році було надано кредитів нефінансовим корпораціям на загальну суму 778840,96 млн. грн., що майже на 100 млн. грн. менше за попередній рік, у 2015 році ця сума становила 787795,15 млн. грн.. Протягом 2016 — 2018 рр. спостерігається збільшення тенденції частки кредитів, наданих банками реальному сектору економіки до 82% від загального обсягу кредитування.

З 2019 року відбувається скорочення обсягів корпоративного кредитування: у 2019 році порівняно з 2018 роком на 97135 млн грн, у 2020 році порівняно з 2019 роком – на 72601 млн грн. через появу пандемії COVID-19 та введення державою карантинних обмежень [38]. Банківські установи за допомогою державної підтримки пропонували своїм діючим та потенційним клієнтам доступні програми за нижчими відсотковими ставками, що спричинило зростання обсягів кредитування в реальному секторі економіки у 2021 році — 752324,27 млн. грн..

З початком повномасштабної війни кожний банк самостійно приймає рішення про видачу кредитів. Як показує статистика, більшість популярних та системно важливих банків припинили споживче кредитування, яке надавалося фізичним особам, основний акцент здійснюється на кредитування корпоративного сектору, а саме тих галузь економіки, які є досить дохідними та пов’язані з експортною продукцією. Варто зазначити, що саме кредитування реального сектору економіки здійснювалося переважно за підтримки державних програм.Так, станом на 30.09.2022 рік загальний обсяг виданих кредитів нефінансовим корпораціям становить 790370,24 млн. грн. (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Обсяги кредитування реального сектору економіки за період 2014 — вересень 2022 рр. [38]

Якщо брати до уваги галузеву структуру кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, то домінуючими напрямками економічної діяльності протягом аналізованого періоду залишається «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (частка виданих кредитів у даний сектор економіки становила 30% у 2014 році, 28% у 2015 році, 2016 та 2017 рр. ця частка становила 33%, у 2018 році 34%, 2019р — 35,7 %, у 2020 і 2021 рр. ця частка суттєво не змінювалася з попереднім періодом) та "Переробна промисловість" середня частка кредитів за даний період становить близько 24% від загального обсягу. Лідерами у сфері пасивного кредитування протягом 2014 — 2020 рр. були такі галузі "Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність" — середня частка протягом аналізованого періоду становить 6%, "Будівництво" — 5,5 %, "Постачання електроенергії та газу" – 7 % [38]. Що стосується сільського господарства, то частка наданих кредитів в дану галузь протягом 2014—2019 рр. становила – 7,5%, але з початком пандемії COVID-19 урядом країни була запроваджена доступна «Доступні кредити 5-7-9 %» для тих галузей, які зазнали найбільших фінансових витрат, так за 2020 рік 45% кредитних коштів отримали аграрії, тому відбулося збільшення частки кредитів на сільське господарство. Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило велику потребу додаткових коштів для агросфери, так

банки за підтримки держави надавали кредити під 0% річних задля фінансування пасівної кампанії та на придбання сільськогосподарської техніки.

Рис. 2.4. Кредити, надані нефінансовим корпораціям, за видами економічної діяльності станом на кінець вересня 2022 р. [38]

Станом на 31.09.2022 найбільша частка виданих кредитів припадає на економічні діяльності «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» загальна сума яких становила 293373,58 млн грн., “Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство”- 125045,42млн. грн. та “Переробна промисловість” — 137694,65 млн. грн. (див. рис 2.4).

Як бачимо, кредитування банківськими установами здійснюється в ті галузі, які є найбільшими експортами в країні та підприємствам зі швидким обігом капіталу.

Динаміка наданих кредитів за цільовим призначанням реальному секторі економіки протягом 2014 — вересня 2022 рр. (рис. 2.5). суттєво не змінюється, так основна частка кредитування здійснюється на інші кредити, переважно це кредитування поточної діяльності. З 2014 року відбувається збільшення іпотечного кредитування, у 2014 році було видано 121995,56 млн. грн., 2016 році обсяг кредитів на іпотечні цілі 145679,28 млн. грн., що на 40 млн. грн. більше за попередній рік, у 2019 році цей показник досягнув свого

максимального значення — 152323,10 млн. грн.. Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості становлять незначну частку в кредитному портфелі до 5% від загального обсягу [38].

Рис. 2.5. Кредити, надані нефінансовим корпораціям за цільовим призначенням, млн. грн. 2014— вересень 2022 рр. [38]

Протягом 2014 року частка виданих кредитів у національний валюті значно перевищувала за кредити в іноземній валюті. Частка виданих кредитів в національній валюті нефінансових корпорацій у 2014 році становила 55%. З 2015 року ця статистика почала змінюватися через нестабільність курсу національної валюти. Так, частка кредитів наданих реальному сектору економіки у валюті долар США становила 52%. Попит на кредити в іноземній валюті збільшувався нефінансовими корпорація через привабливі низькі відсоткові ставки порівняно за кредитами в національній валюті. Варто зазначити, що відповідно до збільшення кількості виданих кредитів в іноземній валюті НБУ було запроваджено ряд певних обмежень щодо кредитування в іноземній валюті, оскільки таке підвищення попиту на іноземні кредити серед корпоративного сектору супроводило підвищенню валютних та кредитних ризиків для позичальників. Висхідна тенденція кредитів в іноземній валюті тривала до 2018 року. Так, у 2018 році частка наданих кредитів у національній валюті становила 56% від загального обсягу виданих кредитів, у 2019 році ця

частка становила понад 60%, у 2020 – 58%, у 2021 році 80% та станом на кінець вересня 2022 році сума виданих кредитів у національний валюті нефінансовим корпораціям становить 523857,72 млн. грн. із загальної суми 790370,24 грн (рис. 2.6). Відповідно до даного аналізу можна зробити висновок, що збільшення частки гривневих та зменшення валютних кредитів в реальному секторі економіки є гарантією фінансової стабільності і стійкості та платоспроможності корпоративного сектору економіки країни.

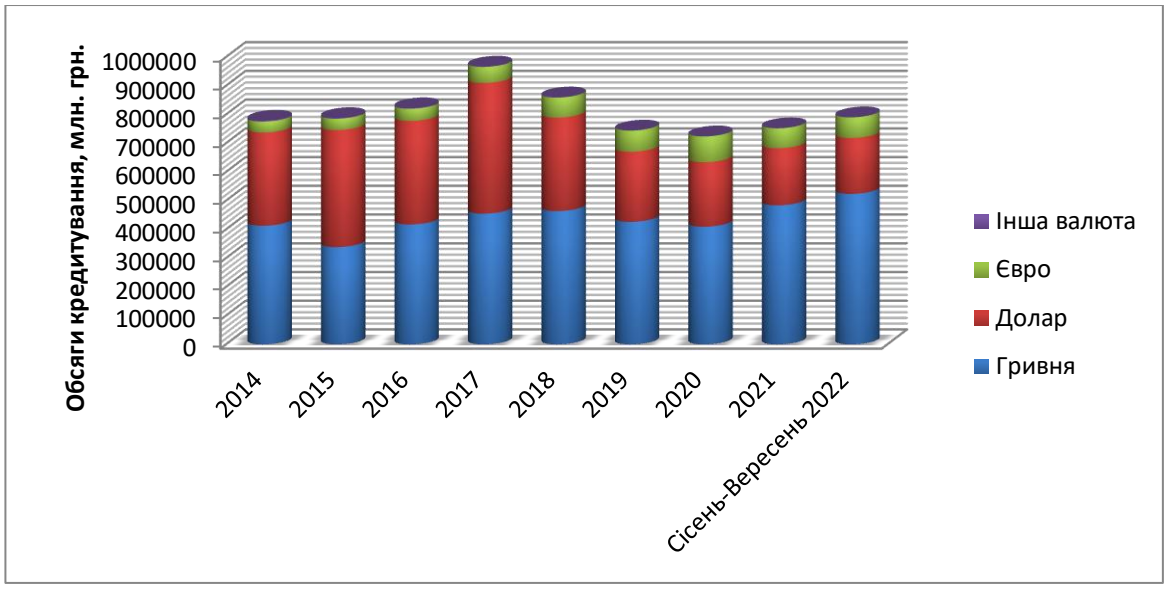

Рис. 2.6. Динаміка банківських кредитів, залучених реальним сектором економіки, у розрізі валют протягом 2014 — вересень 2022 рр. [38]

Загалом, в Україні переважають кредити надані терміном до одного року (в середньому за аналізований проміжок часу ця частка становила близько 50%) або середньострокові кредити, терміном від одного до п’яти років (переважно ця частка кредитів в загального обсязі становить близько 30-35%) (рис. 2.7). У 2021 році в динаміці кредитів нефінансовим корпораціям за терміном погашення частка кредитів терміном до одного року досягнула свого максимуму 56% від загального обсягу. У кредитному портфелі комерційних банків України з 2018 року відбувається скорочення частки довгострокових кредитів як для корпоративного сектору, так і для населення. У 2014 році частка довгострокових кредитів становила 15%, з 2015 до 2017 рр. прослідковується несуттєва збільшення даного показника, так у 2015 році ця

частка становила близько 20% від зального обсягу виданих кредитів до 22,4% у 2017 році. У 2020 році у зв'язку з пандемією COVID-19 держава запровадила кредитну програму «Доступні кредити 5-7-9 %» з перспективою на збільшення довгострокового кредитування, зокрема кредитів на інвестування, які мають довготривалий термін користування коштами. Однак, частка довгострокових кредитів суттєво не змінилася у кредитному портфелі. Протягом 2021 рік ця частка скоротилася до 14,9%, а станом на 31.09.2022 року обсяг виданих довгострокових кредитів реальному секторі економіки становив 101510,56 млн. грн. із загального обсягу 790370,24 млн. грн. [38]. Варто зазначити, що довгострокове кредитування є ризиковим для банку та негативно впливає на його кредитний портфель, оскільки в основному більша частина проблемних кредитів в банку становлять кредити терміном від п'яти років, однак низька частка довготермінових кредитів призводить до того, що вплив банківської системи на економічний розвиток країни є незначний.

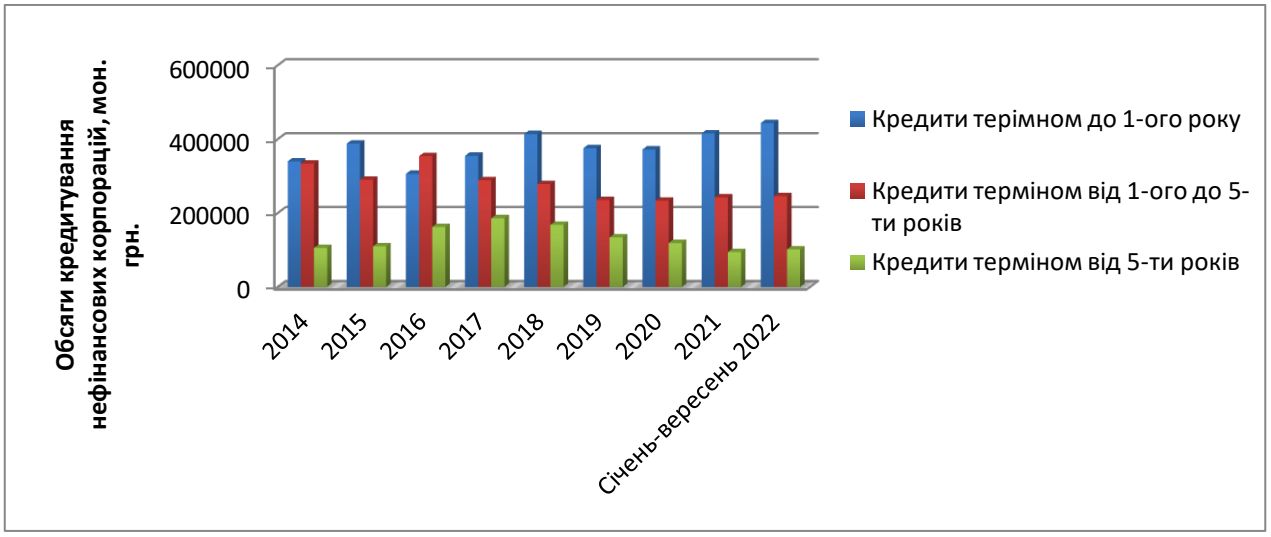

Рис. 2.7. Динаміка наданих кредитів нефінансовим корпораціям за терміном погашення, млн. грн за період 2014— вересень 2022 рр. [38]

Частка непрацюючих кредитів в кредитному портфелі з 2015 р. до 2017 року суттєво збільшилася через проведення НБУ перевірки якості активів в банківській системі. У 2017 році частка непрацюючих кредитів реального сектора економіки становила 46%, протягом 2018 року цей показник збільшився 54,6% (враховуючи Приватбанк). Найбільші частки припадали на

будівництво та нерухомість (71%), найменше це транспорт та легка промисловість – 15%. З 2019 року відбувається зменшення частки непрацюючих кредитів, яке тривало до 24.02.2022, так станом на 10.06.2022 р. частка непрацюючих кредитів корпоративного кредитного портфеля становила 17.3%, з яких найбільше це машинобудування – 53,7%, металургія — 33,2% та будівництво — 50% [11].

Отже, з даного аналізу можна зробити висновок, що кредитування корпоративного сектору економіки значно перевищує обсяг кредивання населення. Загалом основна частка обсягів кредитування банківськими установами в реальний сектор економіки здійснюється на короткостроковий період і переважно у національній валюті задля нарощування виробничих потужностей та ефективної діяльності певного підприємства, що у свою чергу впливає на економічний розвиток країни.

2.3. Оцінка регіональної кредитної діяльності банків

Розвиток регіону напряму залежить від ефективності функціонування банківської системи в ньому. Чим більше є розвинута банківська система в регіоні, тим вища є фінансова грамотність населення та інтенсивніше здійснюється функціонування корпоративного сектору, від чого залежить і економічний стан регіону. Варто зазначити, що регіональна банківська система України є нерівномірною, оскільки вона залежить від певних чинників, які впливають на її функціонування в певному регіону. Так, до основних факторів від яких залежить діяльність банківської системи в регіоні належать:

— соціальні – це рівень доходів населення в регіоні, рівень зайнятості та динаміка користування кредитними продуктами в певній області;

— фінансово-економічні — фінансові показники розвитку регіону, наявність підприємств, які потребують додаткових коштів для свого функціонування, розвиток економічного стану регіону;

— воєнні дії – чинник, який суттєво впливає на розвиток регіональної банківської діяльності в певних областях, особливо це стосується Східної та Південної України.

Розглянемо детальніше регіональну динаміку банківської системи з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну. У зв'язку з воєнними діями на території України кількість відділень банків зменшилася. Так, станом на 01.07.2022 на території України функціонує 5989 структурних підрозділів банківських установ, порівняно з попереднім роком їхня кількість скоротилася на 10,5%. Найбільша частка структурних підрозділ банків станом на 01.07.2022 знаходиться у Київській та в м. Києві та в Західному регіоні. Через воєнні дії на території Україні відбулося суттєво скорочення банківських відділень у Східному та Південних регіонах, зокрема це Запорізька Херсонська, Харківська, Донецька та Луганські області (див. рис. 2.8).

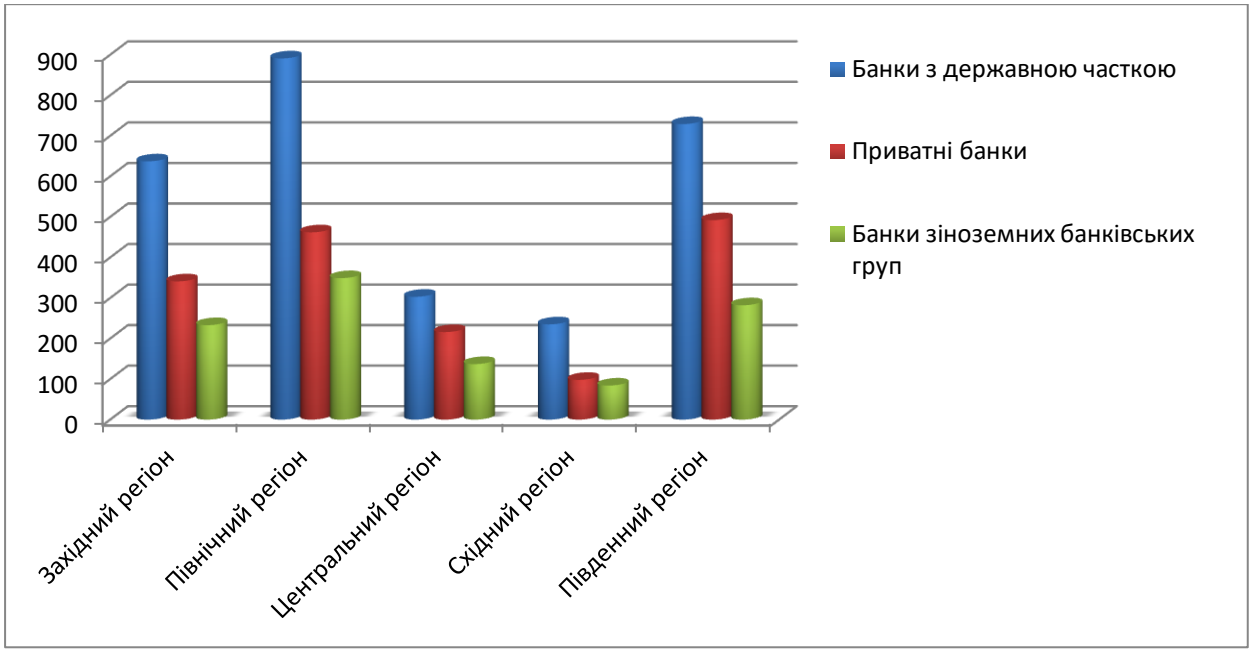

Рис. 2.8. Загальна кількість банківських підрозділів в регіонах України станом на 30.09.2022 р. [38]

Відповідно до регіональної статистики станом на 30.09.2022 найбільша частка виданих кредитів фізичним особам була у Київській області та м. Києві – більше 50% від загального обсягу наданих кредитів населенню, також це Центральний регіон та Західний. Як раніше зазначалося, більшість банківських

установ з початком воєнного стану в Україні припинили кредитування населенню, а спрямували свої активи на кредитування корпоративного сектору задля розвитку економіки країни.

Дослідивши детальніше регіональне кредитування в економіку країни, можна зробити висновок, що основна частка акумульованих коштів припадає на кредитування нефінансових корпорацій — 74%, частка кредитування органів державного управління становить лише 2,5% від загального обсягу, а якщо брати до уваги кредитування саме регіональних та місцевих органів, то ця частка буде становити менше 1%. Частка кредитування інших фінансових корпорацій, в тому числі страхових корпорацій та пенсійних фондів становить більше 0,5%. Динаміку кредитування в економіку країни в регіонах ми можемо побачити на рис. 2.9.

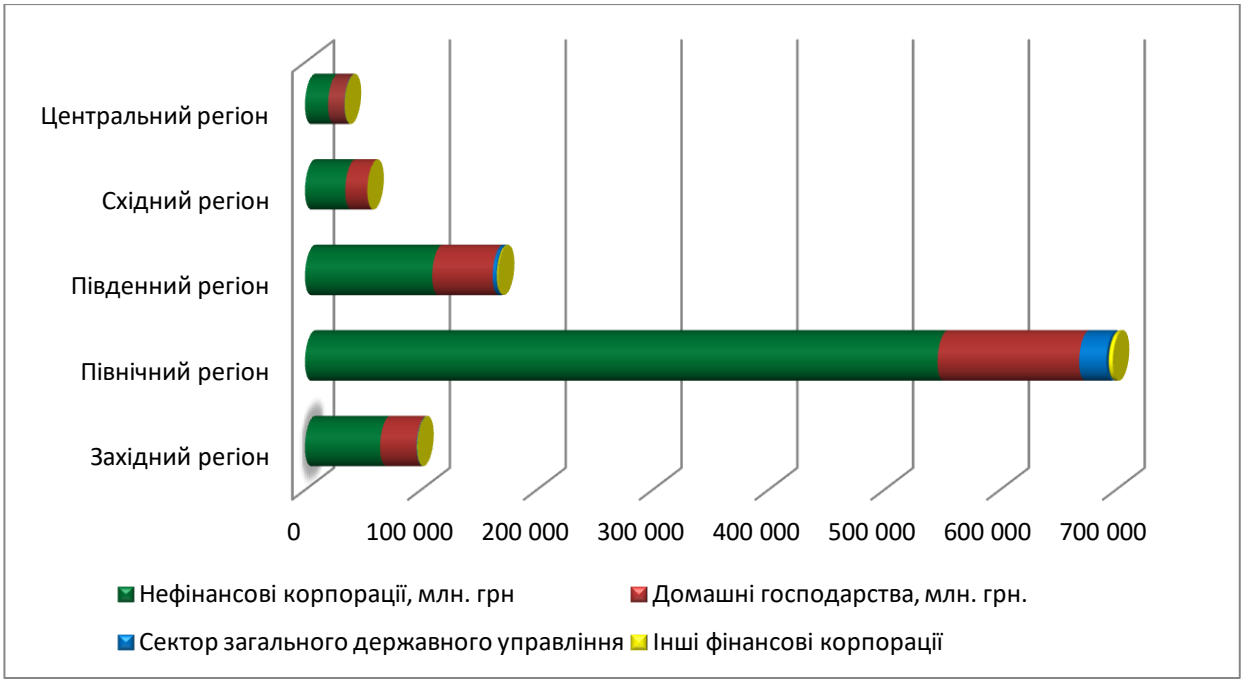

Рис. 2.9. Обсяг наданих кредитів в сектори економіку по регіонах України станом на 30.09.2022 р. [38]

Якщо брати до уваги реальний сектор економіки, то найбільше кредитних коштів надано підприємствам у Київській області та в м. Києві, оскільки даний регіон є найбільш економічно розвинутий в країні. Станом на 01.07.2022 загальний обсяг виданих кредитів нефінансовим корпораціям в Києві та Київській області становив 529803,93 млн. грн., це приблизно 70% від загальної

кількості виданих кредитів. В Дніпропетровській, Львівській, Харківській та Одеській областях ця частка становила переважно 4-5% від загального обсягу. Найменший обсяг виданих кредитів реальному сектору економіки був у Луганській – 825 млн. грн. та Донецькій областях — 1658,11 млн. грн., оскільки дані території є тимчасово окуповані і там ведуться бойові дії з 2014 року (рис 2.10).

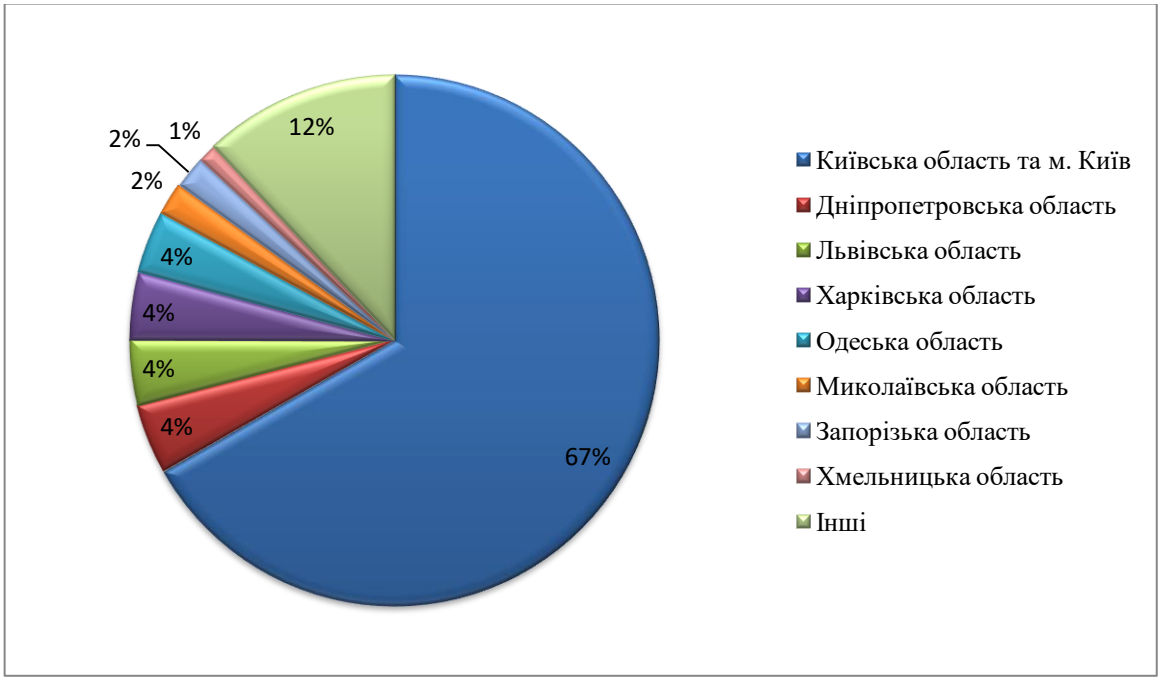

Рис. 2.10. Кредити надані нефінансовим корпораціям по регіонах України станом на 30.09.2022 р. [38]

Що стосується кредитів, які надані нефінансовим корпораціям в розрізі економіки, то найбільшим попитом кредитування майже у всіх регіонах користується галузь економіки “Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів”, загальна сума виданих кредитів станом на 30.09.2022 становила 293373,58 млн. грн, найбільше було видано кредитів у Київській області та м. Київ, Дніпропетровській, Львівській, Одеській та Миколаївській областях. Харківській та Запорізькій областях лідером кредитування є “Переробна промисловість”. Як раніше зазначалося, що з початком повномасштабного вторгнення частка виданих кредитів сільському господарстві збільшилася, зокрема ця тенденція прослідковувалася у Київській області та м. Києві, Дніпропетровська, Харківська та Миколаївська областях.

Станом на кінець вересня 2022 року загальний обсяг виданих кредитів домашнім господарствам становив 242602,84 млн. грн.. Найбільших виданих кредитів було надано в Дніпропетровській, Львівській та Київських областях та в м. Києві. Основна частка виданих кредитів в регіональному секторі належить споживчим кредитам. На придбання будівництво та реконструкцію нерухомості найбільше було залучено кредитних коштів у Дніпропетровській, Миколаївській, Харківській та Закарпатській областях.

Таким чином, можна зробити висновки, що банківська система України є неоднаково розподілена по всіх регіонах країни, і на це впливає багато чинників, які раніше зазначалися. В тих регіонах, де банківська система є найбільш розвинута, тим інтенсивніше відбуваються обсяги кредитування, як і корпоративного сектору, так і населення, що позитивно впливає на економічно-соціальне середовище регіону. На нашу думку, варто переглянути усі негативні фактори, які впливають на нерівномірність банківської системи в регіонах України, для того, щоб покращити фінансовий стан населення, надати можливість корпоративному сектору розвиватися завдяки кредитним коштах, що у свою чергу підвищить економічно-соціальний рівень регіону.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Напрями удосконалення кредитної діяльності банків в Україні

В умовах нестабільної економічної, політичної та воєнної ситуаціях в країні загострюються проблеми фінансової сфери, зокрема це стосується банківської кредитної діяльності. На даному етапі розвиток банківського кредитування знаходиться в стані стагнації, що негативно впливає на економічний стан країни. Варто зрозуміти, що розвиток у будь-які сфері країни робить великий вклад у її економічний розвиток, який є наближений до міжнародних стандартів.

Задля розвитку кредитної діяльності банків необхідно здійснити певні зміни в економічній, політичній сферах країни та першочергово зробити покращення та доповнення у законодавчій базі банківського кредитування.

Отже, перш ніж розглянути основні напрями удосконалення кредитної діяльності, дослідимо основні проблеми, які гальмують її розвиток [16]:

— високий рівень кредитного та валютного ризиків у банківській системі спричиняють підвищенню рівню доларизації та зменшення попиту населенню на гривневі вклади. На сьогоднішній день валютний ризик у банків суттєво зріс через коливання курсу валют, що є основною причиною девальвація національної валюти. Значне зростання можливих кредитних збитків на теперішній час зумовлюють підвищенню кредитного ризику, який є дуже високий;

— недосконаліть законодавчо-нормативної бази в Україні, застарілі законодавчі акти, які є неактуальними для теперішнього процесу кредитування банківських установ негативно впливають на його розвиток;

— недовіра населенню до банківських установ спонукає клієнтів банку відмовитися від користування банківськими продуктами та послугами, особливо це стосується депозитних вкладів, які з початком повномасштабної

війни в України суттєво зменшилися у банківських портфелях і спричинили нестачу ресурсів для здійснення кредитування потенційних клієнтів;

— висока частка проблемної заборгованості банків призводить до того, що банківські установи зменшують обсяги кредитування для фізичних та корпоративних осіб в разі невиконання боргових зобов'язань уже діючих клієнтів для того, щоб покрити витрати з проблемними кредитами;

— макроекономічні показники, такі як рівень інфляції, безробіття, ВВП. У разі збільшення рівня інфляції в країні відповідно підвищується облікова ставка НБУ (21.10.2022 вона залишилася на рівні 25%), що у свою чергу впливає на відсоткові ставки банківських установ депозитних вкладів та кредитних продуктів. Якщо розглядати показник як рівень безробіття, то тут ми розуміємо, що чим вищий цей показник, тим менші обсяги кредитування, оскільки позичальники банків не є платоспроможними для отримання та виплати кредитних коштів;

— високий рівень тіньової економіки, який не дозволяє здійснити повноцінний аналіз фінансового стану позичальника;

— жорсткі вимоги НБУ до банківських установ у видачі кредитів позичальникам, що знижують доступність у його отриманні;

— нешвидкі темпи відновлення капіталізації банків після кризи 2014-2016 рр. та пандемії Covid-19, що спричинили скорочення регулятивного капіталу. НБУ очікує, що банківські установи зможуть самостійно відновити свій капітал, тому вони повинні підготувати плани капіталізації і в разі потреби реструктуризації активів;

— використання інструментів розміщення кредитних ресурсів, які є менш ризикованими. За останні декілька років банківські установи зменшували частку ресурсів, спрямованих на кредитування реального сектору економіки, збільшуючи частку інвестицій в ОВДП й сертифікати НБУ, які мають співставний фіксований рівень дохідності за нульової ймовірності неповернення;

— наслідки пандемії Covid-19. Карантинні обмеження пов’язанні з пандемії Covid-19 негативно вплинули в загальному на банківській сектор і на всю його діяльності. Обсяги кредитування банків під час пандемії зменшилися, це пов’язано з фінансовими станом позичальників через втрати роботи, а також із зменшення активів у кредитному портфелі;

— воєнні дії на території України. Повномасштабна війна в Україні є основною проблемою на сьогоднішній день у розвитку банківської системи. На жаль, воєнна ситуація в країні суттєво впливає на кредитну діяльність банків, зокрема це пов’язано з тим, що багато відділень банків припинили свою діяльність на тимчасово окупованих територій і клієнти, які знаходяться на даних територіях не мають можливості здійснювати оплату за кредитом та велика кількість банківських позичальників залишилися без основного свого доходу, що спричинило збільшення частки проблемної заборгованості у кредитному портфелі.

Для вирішення основних проблем, які є перепоною у розвитку кредитних відносин банківської діяльності, державі необхідно в першу чергу здійснити оновлення законодавчо-нормативної бази, яка буде наближена до міжнародних стандартів.

На нашу думку, необхідно здійснити стимулювання кредитної діяльності банківських установ щодо інвестиційного та інноваційного кредитування, що дасть змогу залучити іноземних інвесторів. Якщо брати до уваги реальний сектор економіки, то тут варто банкам запроваджувати різні пільгові програми кредитування задля розвитку певної галузі, це також і стосується самої держава, оскільки саме за її підтримки можливе також надання кредитних коштів пільговим категоріям для малого та середнього бізнесу. Також необхідно акцентувати увагу на підвищенні тенденції довгострокового кредитування, оскільки, як раніше зазначалося, воно є досить важливе для розвитку економіки.

До сприятливих умов у розвитку кредитної діяльності також можна запропонувати зменшення критеріїв у отриманні кредиту для фізичних осіб, що дозволить підвищити доступність кредитування для населення.

Що стосується оцінки кредитоспроможності позичальників, то для банківських установ необхідно запровадити єдиний рейтинг позичальників, який буде аналізувати не тільки фінансовий стан потенційного клієнта, а й оцінку зовнішніх чинників, які впливають на діяльність юридичної особи. Правильна оцінка кредитоспроможності позичальника дозволить банку уникнути виникнення кредитного ризику.

Для збільшення обсягів кредитування, банківські установи повинні повернути довіру населенню до вкладних продуктів, оскільки на даний час вона суттєво зменшилася. Варто зазначити, що держава усвідомила можливість загрози зменшення залучених коштів у банківських установах з початком воєнного стану, тому було прийнято рішення, що ФГВФО повертає усю суму вкладу фізичної особи, у разі ліквідації банківської установи під час дії воєнного стану.

До напрямів удосконалення кредитної діяльності банків також ми відносимо розширення кредитних продуктів, наданні безготівковою формою, що спричинить зменшення видатків обігу і, відповідно, банківська установа буде мати можливість здійснювати контроль за використанням кредитних коштів.

Основна макроекономічна ціль НБУ до 24.02.2022 р. була спрямована на приборкання високого рівня інфляції і встановлення її на рівні 5% ±1 в.п., що у свою чергу позитивно впливало на кредитну діяльність, але на даний момент цей показник становить 24,6% і за прогнозами буде зростати, що все ж таки буде нести негативний вплив на розвиток банківської системи загалом.

Для банківських установ є вигідно надавати кредитні продукти з плаваючою відсотковою ставкою, яка залежить від індикативної ставки НБУ, оскільки під час негативних змін в макроекономічному середовищі країни банківські установи не мають права змінювати ставки за кредитами, якщо вони

є фіксовані відповідно до кредитного договору, що є позитивною стороною для позичальника. Також варто запровадити банківським установ для своїх потенційних клієнтів основну умову для отримання кредиту – це наявність застави, так банк забезпечує собі повернення своїх коштів.

Ризики кредитної діяльності, частка проблемної заборгованості – це основні проблеми з якими зіштовхнулася банківська система з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну. На даний момент банківські установи справляються з поставленими завданнями, намагаються мінімізувати усі ризики, які можуть виникнути, але всі ми розуміємо, що основний фактор від якого залежать ці показника – це воєнна ситуація на фронті, на жаль, яку ми передбачити не можемо. При цьому банківським установ слід використувати методи мінімізації кредитного ризику іноземних країн, які є більш ефективними, зокрема це може реструктуризація кредитного боргу та викуп проблемних кредитів. Важливим механізмом у зменшенні проблемної кредитної заборгованості є рефінансування кредиту, тому вітчизняним банкам необхідно розширити інструменти рефінансування кредитної заборгованості для підприємств.

На сьогоднішній день вагомим напрямом розвитку кредитної діяльності є використання онлайн-технологій у банківській сфері, себто рівень діджиталізації певного банку. Варто зауважити, що потенційні клієнти банку під час вибору банківської установи звертають уваги на наявність цифрових технологій, онлайн-послуг, оскільки це є більш зручно для користування своїми поточними, кредитними чи депозитними рахунками. Деякі банківські установи пропонують своїм клієнтам отримати кредитні кошти онлайн, без додаткового звернення у відділення банку, надавши документи дистанційно, це стосується як фізичних осіб, так і корпоративного сектору.

Підсумовуючи вищесказане, ми усвідомлюємо, що кредитна діяльність банку потребує покращень та змін, які стосуються як самого процесу кредитування, так і зменшення проблемної заборгованості, але варто розуміти, що основними завдання загальної макроекономічної політики держави на

сьогоднішній день є пошук ефективних інструментів у зменшенні банківських ризиків, виявлення та подолання кризових явищ у банківському секторі, зокрема і в кредитній діяльності.

3.2. Методи мінімізації кредитного ризику вітчизняних банківських установ

Кредитна діяльність банківських установ є однієї із найбільш ризикованих операцій банку, якій притаманні певні ризики, що можуть виникнути внаслідок цієї діяльності, зокрема це кредитний, валютний та операційний. Усі ці ризики суттєво впливають на фінансові результати діяльності банку. Динаміка функціонування банківських установ вказує на те, що найчастіший та ймовірніший ризик, який може виникнути під час кредитних відносин, це — кредитний. Кредитний ризик виникає внаслідок неспроможності або несвоєчасного виконання позичальниками боргового зобов'язання, що спричиняє можливість неповернення основного боргу банківській установі. Банк для мінімізації виникнення кредитного ризику та для збереження прибутку керується рекомендаціями НБУ, внутрішньо-нормативними документи, в яких зазначається інформація про основні методи зменшення виникнення даного ризику.

Перш, ніж розглянути, які банк застосовує заходи для зменшення виникнення кредитного ризику, визначимо основні причини та чинники, які його зумовлюють. До основних причин появи кредитного ризику зачисляють [4]:

— зміна ринкової вартості тих банків, що виступають заставою при кредитуванні;

— несприятливі чи різкі зміни в економічній, політичній та фінансовій системах країни, які можуть спричинити колапс банківської системи або появу

нових економічних криз, що також негативно впливають на розвиток банківського сектору;

— зловживання клієнтами при виконанні кредиту, зазвичай це проявляється в тому випадку коли позичальникам невідома реальна процента ставка, а також можливе таке, що в кредитному договорі є приховані умови з якими клієнта на етапі підписання угоди не було ознайомлено, що в кінцевому результати може призвести до виникнення труднощів з оплатою кредиту та нарахування штрафних санкцій;

— раптова нездатність дебіторів банків отримувати заплановані обсяги результатів;

— раптова одностороння зміна умов кредитних договорів комерційними банками — не є основною причиною виникнення кредитного ризику, оскільки можливість внесення змін до кредитних угод є зазначено у самому кредитному договорі ;

— нездатність позичальника до створення адекватного грошового потоку;

— моральні та етичні характеристики позичальника.

Чинники, які впливають на кредитний ризик можна розділити на дві категорії: внутрішні (залежить від діяльності банківської установи, стратегії її кредитної політики) та зовнішні (можуть виникати внаслідок політичних, економічних, соціальних та фінансових змін). До внутрішніх чинників відносять зміни в організаційній структурі, провадження нових кредитних продуктів. Різні зміни в макроекономічній політиці, кризові політичні та соціальні явища все це відноситься до зовнішніх чинників кредитного ризику.

Відповідно до діючої стратегії кредитної політики банківська установа здійснює низку певних заходів та дій для зменшення кредитного ризику. Система управління кредитним ризиком в кожному банку є різною, але банківські установи зазвичай виділяють п’ять основних етапів процесу управління ризиком:

— можливість виникнення ризику;

— ідентифікація даного ризику;

— отриманні результати та наслідки виникнення ризику;

— здійснення усіх заходів та методів задля його мінімізації;

— моніторинг та контроль за управлінням ризиком.

Важливим етапом у мінімізації кредитного ризику є правильно здійснити ідентифікацію ризику, оскільки від цього залежить механізм управління ризиком, який включає основні методи та заходи банківської установи задля зменшення збитків фінансовій діяльності установи при виникнення кредитного ризику.

В Україні банки використовують декілька основних та досить дієвих методів для зменшення кредитного ризику та захисту своїх інтересів:

— страхування;

— метод диверсифікації;

— лімітування;

— гарантія;

— аналіз платоспроможності та кредитоспроможності позичальника;

— створення банком необхідно резерву у разі виникненню проблемної заборгованості.

Розглянемо детальніше використання цих методів у банківській діяльності для мінімізації кредитного ризику.

Одним із основних методів управління кредитним ризиком сере українських банків є метод лімітування. Цей метод здійснюється коли інструменти зниження кредитного ризику банків полягають у встановленні максимальної граничної суми надання кредитних коштів позичальникам за для зменшення кредитного ризику. Ці ліміти можуть бути встановлені відповідно до категорії позичальника (фізична особа, ФОП чи юридична особа), до вікових категорій позичальника, до сфери діяльності підприємства.

Метод диверсифікації полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за

характеристиками (величина капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон). Виділяють три види диверсифікації: галузеву, географічну та портфельну [4]. Галузева диверсифікація включає позичальників різних видів сфер діяльності, географічна залежить від регіону позичальника, а портфельна диверсифікація включає в собі типів позичальників (фізичні особи, малий та середній бізнес, велике підприємство). Метод диверсифікації здійснюється задля збалансованості кредитного портфелю. Цей метод є досить поширений серед українських банків і часто використовується у діяльності банків.

Гарантія та застава – це основні види забезпечення, наявність, яких є передбачена відповідно до умов кредитного договору. Вони виступають основним забезпеченням при виконанні позичальником боргового зобов'язання. На нашу думку, застава являється досить важливим фактором у зменшенні кредитного ризику, проте банківські установи можуть надавати кредитні кошти позичальникам без застави. На це впливає фінансовий стан позичальника та вид кредитного продукту. Тому банки більше приділяють уваги платоспроможності позичальника як чинник управління кредитним ризиком.

Оцінка кредитоспроможності та платоспроможності позичальника є важливим аспектом при наданні кредитної позики, оскільки при аналізі фінансового стану можна визначити можливість потенційного позичальника у виплаті заборгованості. Банківська установа при прийнятті рішення кредитування повинна врахувати всі можливі ризики, які можуть стосуватися змін матеріального становища позичальника, тому банк повинен періодично здійснювати оцінку фінансового стану іншого суб'єкта кредитних відносин.

Кожна банківська установа створює резерви у випадку покриття збитків, які можуть виникнути внаслідок проблемної заборгованості. Даний метод вважається не дуже дієвим, оскільки накопиченні резервні кошти не використовуються в діяльності банків, тому не приносять жодного доходу, а очікують своє можливе використання.

На зменшення кредитних ризиків також впливає страхування, яке може здійснювати у двох видах: перше, це створення резервів по кредитній діяльності, що вплинуло на запровадження самострахування, а також страхування, яке здійснюється виплатою певною сумою, обумовленою в договорі, страхувальнику або застрахованій особі в разі настання страхової події за рахунок сплати преміальних виплат страхувальника.

Під час кризових явищ в банківській системі, які стосуються негативних змін в економіці країни, банківські установи задля зменшення виникнення кредитного ризику пропонують своїм позичальникам кредитні канікули та програми реструктуризації. Варто відмітити, що банківська система країни миттєво відреагувала на повномасштабне вторгнення росії в України і для того, щоб зменшити відплив ліквідності та виникнення кредитного ризику було прийнято рішення про надання боржникам кредитних канікул та запропоновано різні умови реструктуризації по кожному клієнту. НБУ у свою чергу зменшив вимоги до оцінки кредитного ризику і надав банкам право не визнавати дефолту через високу частку реструктуризованих кредитів в кредитному портфелі під час воєнного стану.

Також варто зазначити, що Наглядова рада банку здійснює постійний контроль за дотриманням нормативних показників, які встановлені Національним банком України та мають відношення до кредитного ризику. У банку створюються відповідні комітети, відділи та департаменти, які досліджують можливість виникнення банківських ризиків та заходи в управлінні ними.

Отже, на даному етапі, в українській банківській системі відбувається дослідження різних ефективних методів, засобів, прийомів мінімізації кредитних ризиків та вирішення питання проблемної заборгованості банківських установ. Працівники банківської сфери потребують більше додаткових навиків та знань з аналізу витрат, які пов’язанні з кредитною діяльності. Важливо зазначити, що досвід іноземних банківських систем може

допомогти нашій вітчизняній банківській системі в управлінні кредитними ризиками.

3.3. Зарубіжний досвід розвитку банківського кредитування реального сектору економіки та його застосування в Україні

Зарубіжний досвід кредитної діяльності банківських установ є надзвичайно важливий для країни, яка прагне досягти міжнародних стандартів та вступити до Європейського союзу. Світовий досвід банківського кредитування допоможе здійснити покращення українського законодавства, розширення асортименту кредитних продуктів для корпоративного сектору за допомогою підтримки уряду країни та використання міжнародних інструментів у зменшенні частки проблемних кредитів у кредитному портфелі банків.

Економіка іноземних країн вказує на те, що основна частина прибутку, отриманих від корпоративного сектору належить малого та середньому підприємству. Іноземні держави вважають, що саме малі підприємства суттєво впливають на розвиток ВВП та більша частина населення іноземних країн працює в цьому секторі. Економічна політика розвинутих країн зазначає, що саме з малого бізнесу через деяких час утворюється велике підприємство, яке впливає на розвиток соціально-економічного стану країни та збільшення її дохідності. Тому уряди іноземних країн здійснюють відповідні заходи, які спрямовані на підвищення доступності кредитування малих та середніх підприємств.

Так, уряди країн Іспанії, Італії, Угорщини, Словенії, США та Великобританії надають гарантії за кредитами для малого та середнього бізнесу [10]. Уряди Канади та Данії забезпечують важливі умови за гарантіями для стартап-бізнесу. Банківська практика країни Данії здійснює об’єднання банківських установ, які спеціалізуються на кредитуванні малого та середнього підприємства [10].

Іноземні банківські установи зазвичай можуть надавати пільгові категорії для новоствореного підприємства і дозволяти здійснювати перші внески майже під 0%, оскільки на початковому етапі прибуток підприємства є незначний і покриває загалом витрати, які пов’язані з початком його діяльності.

Зарубіжні банки приділяють важливу увагу кредитуванню агропромисловості, оскільки дана галузь вважається основним постачальником продовольства в середині кожної країни. Іноземні країни створюють спеціалізовані банки за підтримки різних фондів для фінансування сільського господарства. В Німеччині досить розвинута є програма іпотечного кредитування для агросфери, так, окрім того, що кредитні кошти надаються на звичайні потреби цієї галузі, також надаються іпотечні кредити на підставі поділу земельних ділянок.

Канадські банки зазвичай пропонують корпоративному сектору спеціалізовані кредитні продукти для таких галузей економіки, як сільське господарство, енергетична та харчова промисловість, оскільки дані галузі є важливі для економіки країни.

У Франції корпоративні банки на підставі певної ліцензії здійснюють кредитування сільського господарства. Особливість цієї ліцензії полягає в тому, що уряд надає її тільки тим банкам, які можуть надавати кредитні продукти агросфері за нижчими ставками, ніж ринкові.

Що стосується відсоткових ставок, то італійські, французькі, німецькі та інші іноземні банки використовують комбіновані форми процентних ставок, тобто це може бути фіксовані або ж плаваючі, все залежить від умов кредитного договору, від оцінки кредитоспроможності та платоспроможності позичальника, від суми кредиту та від виду кредитування.

Якщо говорити про обсяг проблемної заборгованості, то варто зазначити, що банківські установи іноземних країн також досліджують та випробовують на практиці різні методи за для її зменшення. Одним з найпопулярніших методів керування проблемною заборгованості у розвинутих країнах є реструктуризація проблемних кредитів. Однак, варто зазначити, що цей метод є

не досить ефективним, оскільки він не вирішує дану проблему, а тільки дозволяє банківським установам позбавитися проблемних та непрацюючих кредитів у портфелі. В США, Мексиці та Аргентині, окрім вищезгаданого методу, використають ще такі заходи впливу зменшення проблемної заборгованості як викуп проблемних кредитів, зменшення боргового зобов'язання, продовження терміну дії кредитного договору та зниження відсоткових ставок.

Варто зазначити, що в іноземних банках зазвичай є окремі підрозділи, відділи, які працюють з проблемною заборгованістю і швидко реагують на можливе виникнення кредитного ризику. Так, в Польщі в кожній банківській установі повинен бути обов'язковий відділ, який працює з проблемними активами, якщо його не має, то банк як фінансова структура не може існувати.

Для управління кредитного ризику іноземні банки застосовують відомий для українського банківництва метод диверсифікації та метод страхування. До відомого зарубіжного методу управління кредитним ризиком, якого не використовують на практиці українські банки можна віднести метод сек'юритизації кредитів. Суть цього методу полягає в тому, що банківські установи випускають цінні папери під кредит з майбутньої можливістю їх продажу.

Кредитоспроможність іноземних позичальників відіграє важливу роль при оцінці кредитного ризику, тому іноземні банки проводять детальний аналіз цього показника. У США банки здійснюють аналіз позичальника за методикою «п'ятьох С». Суть цієї методики полягає в тому, що банківські установи спершу перевіряють ділову репутацію потенційного клієнта, його кінцевих бенефіціарів, після чого здійснює детальний аналіз його фінансового стану — перевіряється інформація по фінансових звітах підприємствах, береться до уваги майно позичальника, також банки перевіряють можливість погашення кредитної позики та ймовірність виникнення кредитного ризику під час сплати боргового зобов'язання, і на кінцевому етапі враховуються основні макроекономічні показники штату та країни загалом.

За методиками «PARSEL» і «CAMPARI» банки Англії здійснюють оцінку кредитоспроможності позичальника. Методика «PARSEL» включає такі складові [42]: P (Person) – основну інформацію про потенційного клієнта, його імідж; A (Amount) – причини отримання даної позики; R (Repayment) – можливість погашення; S (Security) – оцінка забезпечення; E (Expediensly) – доцільність кредиту; R (Remuneration) – винагорода банку (відсоткова ставка) за ризик надання кредиту.

Методика «CAMPARI» більш розширена в системі оцінки [42]: C (Character) – репутація позичальника; A (Ability) – оцінка бізнесу позичальника; M (Means) – аналіз необхідності звертання за позичкою; P (Purpose) – ціль кредиту; A (Amount) – причини отримання даної позики; R (Repaiment) – можливість погашення; I (Insurance) – спосіб страхування кредитного ризику.

Дослідивши банківський ринок іноземних банків, можна зробити висновок, що кредитування реального сектору економіки в розвинутих країнах здійснюється за допомогою спеціалізованих продуктів до певної галузі і велику увагу іноземні банки приділяють оцінці платоспроможності позичальника, щоб в подальшому мінімізувати можливість виникнення кредитного ризику та виникнення кредитної заборгованості. На жаль, банківська система України на даному етапі не суттєво використовує зарубіжний досвід у своїй діяльності, але варто зауважити, що вітчизняні банки також застосовують схожі методи та інструменти для зменшення кредитного ризику у своїй діяльності. Уряд нашої країни намагається не відставати від свої іноземних партнерів, а також допомагає вітчизняному бізнесу розвиватися, реалізовуючи при цьому з кредитними установами доступні програми для корпоративного сектору з пільговими відсотковими ставками.Українським банкам необхідно більше приділити уваги визначення платоспроможності та кредитоспроможності позичальника, як це роблять зарубіжні банки, а також розглянути можливість відкриттях нових спеціалізованих банків, які будуть спеціалізуватися на кредитуванні певної галузі економіки.

ВИСНОВКИ

В сучасному світі банківське кредитування вважається одним із основних інструментів прогресу економічних відносин між суб'єктами господарювання, сферами економіки та країни загалом. В даній роботі розкрито сутність кредитної діяльності банківських установ, її видів, здійснено аналіз використання кредитних ресурсів в галузях економіки та можливі напрями удосконалення кредитної діяльності. З вище написаного можна зробити основні висновки:

— кредитна діяльність є одна із найприбутковіших діяльностей банку і розвиток, якої впливає позитивно не тільки на діяльності банку, а й на економіки країни загалом, дозволяючи населенню країни покращити своє фінансовому становище, а суб'єктам господарювання надати можливість повністю функціонувати. Для ефективного здійснення кредитної діяльності суб'єктам кредитних відносин необхідно дотримуватися основні принципи кредитування, до яких відносять: платність, строковість, повернення, цільове призначення та забезпечення кредиту;

— види кредитної діяльності банківських установ напряму залежать від різновиду кредиту. Дослідивши детальніше класифікаційні ознаки кредиту, ми визначили основні класифікаційні ознаки кредитної діяльності: за групами позичальника та за строками здійснення, які дозволяють виділити основні види кредитної діяльності банківських установ. Проаналізувавши функції кредитної діяльності, ми дійшли до висновку, що важливими функціями кредитної діяльності є стимулююча та контрольна;

— нормативно-правова база кредитної діяльності в Україні є не досить широкою і потребує певних змін та покращень, але варто зазначити, що уряд країни розуміє, що це є одна із основних проблем гальмування банківського сектору, тому є різні законопроекти, які стосуються покращень законодавчих актів, але які ще не розглянуті Верховної Радою України;

— кредитна діяльність банку пройшла основні етапи свого зародження, стабілізації, гальмування та розвитку. Усі етапи розвитку кредитної діяльності зазвичай залежать від ситуації в економічно-політичному середовищі країни та змінами, доповнення і покращеннями на законодавчому рівні. На нашу думку, всі перечислені етапи розвитку кредитної діяльності повністю характеризують зміни в її функціонуванні та підкресліють її поведінку до реагування певних економічних, політичних, соціальних явищ в країні;

— динаміка кредитної діяльності в реальному секторі економіки є висхідної за останні декілька років, це пов’язано з різними кризовими явищами, як і в економічному, в політичному, так і в соціальному житті. Брак коштів для функціонування певного підприємства під час непередбачених обставин стимулює попит на кредитні кошти банківської установи, що у свою чергу позитивно впливає як і на банківський сектор, так і на економіку країни загалом, збільшуючи при цьому внутрішню та зовнішню конкуренцію між підприємствами;

— чинники, які впливають на банківську кредитну діяльність розділяємо на дві категорії: внутрішні, які пов’язані безпосередньо з діяльністю банківської установи та її кредитної політики та зовнішні, які залежать від певних економічних, політичних, воєнних, соціальних змін в країні. Розвиток кредитної діяльності можливий тільки в тому випадку, коли будуть вирішенні основні проблеми, які гальмують цей процес. Розвиток банківського кредитування суттєво залежиться від допомоги уряду, оскільки за її підтримки можна розширити спектр кредитних послуг для корпоративного сектору з пільговими відсотковими ставками, що дозволить банкам менше ризикувати, а позичальника доступніше оплачувати дану заборгованість;

— до основних напрямів удосконалення кредитної діяльності банківських установах в Україні ми відносимо: розроблення пільгових програм для кредитування певної галузі економіки, зменшення критеріїв у отриманні кредиту, удосконалення онлайн-технологій для отримання та користування

своїми кредитними продуктами, розширення кредитних продуктів, наданні безготівковою формою, розроблення довгострокових кредитних продуктів з плаваючою відсотковою ставкою для підприємців, використання вітчизняних та іноземних інструментів для мінімізації кредитного ризику та зменшення частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі, стабілізація макроекономічного середовища країни;

— кредитна діяльність банку є досить прибутковою операцією, їй притаманні багато ризиків, які досить суттєво впливають на діяльність банківської установи. Стратегія кредитної політики банку повинна бути спрямована на зменшення цих ризиків, особливо це стосується ризику, який пов'язаний з проблемними кредитами та труднощами позичальника у повернуті боргу. Тому банки повинні спрямувати свої зусилля на зменшення кредитного ризику при цьому використовуючи як вітчизняні, так і зарубіжні інструменти;

— використання іноземного досвіду українськими банками дозволить розширити базу спеціалізованих кредитів для певних галузей економіки, зменшити частку проблемної заборгованості, покращити перевірку оцінки фінансового стану позичальника та підвищити рівень кваліфікації працівників банківської сфери, а це дасть змогу прискорити розвиток вітчизняне кредитування до міжнародного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківське кредитування : навчальний посібник / У. В. Владичин; За ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука. — К. : Атіка, 2008.

2. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Рущишин, Т. Я. Андрейків. — К. : Знання, 2008. — 564 с.

3. Гальчинський А. Теорія грошей: навч. посібник. Київ, 1996 — 413с.

4. Гладинець Н.Ю., Хланта С.П. Кредитний ризик комерційних банків та методи його мінімізації. "Гроші, фінанси і кредит", 2019. С. 1060 -1064. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/177.pdf.

5. Гладких Д.М. Пріоритети активізації банківського кредитування в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-08/bankivske-kredytuvannya-1_0.pdf

6. Глущенко С.В., Івахненков С.В., Демків С.А., Банківське кредитування в Україні та його моделювання методами системної динаміки. Економічне прогнозування №2, 2021. С. 101-127. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21657/Hlushchenko_Bankivske_kredytuvannia_v_Ukraini_ta_yoho_modeliuvannia.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

7. Дмитрук В.О. Кредитування реального сектору економіки регіону: стан, проблеми, перспективи. "Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України", 2019. С.42 — 49. URL: http://ird.gov.ua/sep/sep20193(137)/sep20193(137)_042_PasinovychII,DmytrukVO.pdf.

8. Довгань Ж.М. Особливості управління кредитної діяльністю банківських установ у сучасних умовах. Журнал "Світ фінансів", 2015. С. 44 — 55.

9. Євтух О.Т. Кредит як соціально-економічне явище. Теорія фінансів.2006. №3. С. 57 – 79.

10. Жаворонок Артур. Міжнародний досвід функціонування ринку кредитних послуг. Економічний дискурс. 2020. Випуск 1. С. 68-77.

11. Звіт Національного банку України про фінансову стабільність, червень 2022.URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4.

12. Івасів Б. С. Гроші та кредит : підручник / Івасів Б. С. – Київ : Кондор, 2008. – 528 с

13. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова Правління НБУ від 28 серпня 2001 року №368; зі змінами і доповненнями – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01

14. Іршак О.С. Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору економіки. Економічні студії "Гроші, фінанси і кредит", 2018. С. 145-149. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/32.pdf.

15. Корбутяк А.Г., Сокровольська Н.Я. Аналіз ефективності діяльності підприємств текстильної промисловості України. Електронне видання: Економіка та суспільство, 2018. С.1034-1039. URL: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-19-2018.pdf#page=1040.

16. Кретов Д.Ю. Шляхи вдосконалення кредитної діяльності банків України. "Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка". Випуск 6, 2021. С. 97-104.URL: http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/151/148

17. Крупка М. І. Економічна сутність проблемного кредиту у банківській діяльності. Науковий вісник НЛТУ України. 2016. Вип. 26.2. С. 209-217.

18. Малахова, О. Л. Кредитна діяльність банків як базова передумова забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Економічний аналіз.

2014URL:file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BA%D0%B0/Downloads/466-3439-1-PB%20(11).pdf.

19. Маслова С.О. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С.О. Маслова, О.А. Опалов. – Київ : Кондор, 2006. – 192 с.

20. Міщенко В. І., Слав'янська Н.Г. , Коренєва О.Г. Банківські операції – підр [2-ге видання перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2006. – 727 с. (Класифікаційні ознаки).

21. Петрушко Я.В. Кредитна діяльність банку та основні етапи її організації. Науковий вісник Ужгородського університету. 2018. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_2_2018ua/37.pdf.

22. Полінкевич О. М. Суть, принципи та типи кредитної діяльності комерційного банку / О. М. Полінкевич, І. І. Сидорук, Т. В. Тимощук // Економічний форум. – 2014. – № 4. – С. 238–245.

23. Правдиковська І.І., Дорошенко Н.О. Вплив війни на банківську систему України. «Молодий вчений» № 9. 2022. С. 150-153 URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5583/5466.

24. Приймак Н.В. Сутність характеристик кредиту як основного фінансового інструменту кредитування. Науковий вісник Ужгородського університету, 2018. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/18_3_2018ua/3.pdf.

25. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14

26. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003. № 2438-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text.

27. Про заставу: Закон України від 02.10.1992. № 2518-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text .

28. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова НБУ № 351 від 30.06.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text.

29. Про затвердження Положення про Кредитний реєстр Національного банку України: Постанова НБУ № 50 від 04.05.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0050500-18#Text.

30. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003. № 2518-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text.

31. Про іпотечні облігації: Закон України від 22.12.2005. № 1587-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3273-15#Text.

32. Про Національний банк України: Закон України від 20.05. 1999 р. № 2516-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page#Text.

33. Про організацію формування та обігу кредитних історій: Закон України від 23.06.2005. № 891-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-15#Text.

34. Про споживче кредитування: Закон України 15.11.2016. № 2459-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text.

35. Реверчук С.К. Гроші та кредит: підручник / С.К. Реверчук. – К. : Знання, 2011. – 382 с (те що 47)

36. Середа О.О. Банківське кредитування як джерело розвитку фінансового потенціалу суб'єктів господарювання. "Гроші, фінанси і кредит". 2019. С.113 – 118. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/48_3_2019/22.pdf.

37. Смага Л.М., Гнатів О.А. Вплив макроекономічних чинників на кредитну діяльність банків. 2007. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/53883/5/Smaha_economic_crisis.pdf.

38. Статистика фінансового сектору Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#2fs.

39. Стрільчук Ю. І. Еволюція банківського кредитування населення в Україні, 2018. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/197265009.pdf.

40. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України. Відомості Верховної Ради України від 16 січня 2003 року відповідно до Закону № 435-IV Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

41. Чайковський Я.І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 1. – С. 156-163.URL:file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BA%D0%B0/Downloads/1278-6081-1-PB.pdf.

42. Shkarlet, S., Dubyna, M., Vovk, V., & Noga, M. (2019). Financial service markets of Eastern Europe: a compositional model. Economic Annals-XXI, 176 (3-4), 26-37.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1.

Види кредитів [20]

Класифікаційна ознака	Види кредитної діяльності
За кількістю кредиторів	кредити, надані однієї банківської установи кредити—консорціуми паралельні кредити
За цільовим використанням	кредити, надані на виробничі цілі споживчі кредити
За терміном повернення	строкові прострочені кредити до запитання пролонговані кредити
За забезпеченням	за заставою гарантовані бланкові
За валютою надання	національна валюта іноземна валюта мультивалютні
За характером використання	цільові інвестаційній